STRIP SCHRIFT

Maandblad / Nr. 188 / Losse nummers ƒ6,— / Bfrs. 124

WESTERNS: Blueberry Durango Cartland

STRIP SCHRIFT

nr. 188 — 18e jaargang, oktober 1984

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam (020-250975).
Uitgevers: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, telex 70042.
Advertentie-exploitatie: Inlichtingen en tarieven: Bureau Nassau, Jan van Nassaustraat 18, 2596 BT Den Haag, telefoon 070-249500.
U kunt ook uw advertenties direct inzenden aan de uitgever, Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Peter de Raaf, Mat Schifferstein.

Nieuwsredaktie: Donald Stroomberg.

Vaste medewerkers: Annelies Heidstra, Wim van Helden, Rob Møhlmann, Nico Noordermeer, Ernst Pommerel, Jan Smet, H. F. Smit, Hennie Wesseling, Rein van Willigen, Bob J. Miller, René Smulders, Bo Ventura.

Vormgeving: Hans Frederiks.

Omslagtekening: © Yves Swolfs.

Stripschrift is verkrijgbaar:
- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 62,—. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 47,50. (buitenland *f* 59,—.
- via een CJP-abonnement à *f* 42,75.
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 6,— Dubbele nummers *f* 8,—. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven. Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar. Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Persagentschap Vervoer en Distributie, Klein- Eilandstraat 1, 1070 Brussel, tel. (02) 5240130.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSB BR. 0165-845.

Druk: Vonk Zeist.

INHOUD

Laurence Harle over de beproevingen van Cartland: 'Verhalen zijn interessant als ze je iets doen begrijpen'
Van oorsprong journaliste heeft Laurence Harle zich in tien jaar ontwikkeld tot een van Frankrijks vooraanstaande scenario-schrijvers. De western-strip 'Jonathan Cartland' sloeg dankzij haar inventiviteit niet de platgetreden paden van het genre in. Een interview / **3**

Kwaliteit zonder originaliteit. Yves Swolfs en de conventies van het genre
Drie jaar geleden verscheen onverwacht het eerste deel van de Western-serie 'Durango'. Dit eerste deel had vrijwel onmiddellijk succes. Drie delen later kan Swolfs zich moeiteloos meten met de top-tekenaars uit het westerngenre / **8**

Colin Wilson: Science Fiction en Western
Blueberry krijgt er een tekenaar bij: Colin Wilson. Over de problemen die aan het vernemen van een hogelijk populaire stripfiguur vastzitten, maar ook over zijn eigen strip Real, had Stripschrift een gesprek met hem / **18**

Long time no see. Impressies van de stripdriedaagse '84
Ex-stripschapvoorzitter en ex-stripschriftredactielid Martin Wassington toog na jaren weer eens naar de strip-3-daagse en schreef een verslag van zijn impressies / **25**

Boeken in het kort 29
Ruiladvertenties 30

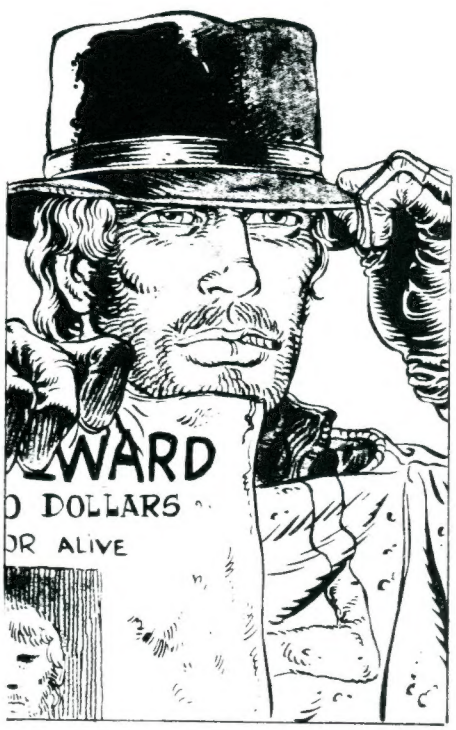

Lezersoproep Toptwintig 1984

In nummer 191 (januari 1985) zullen de jaarlijkse Striptoptwintiglijsten gepubliceerd worden. We roepen u hierbij op om uw eigen lijsten te sturen naar het redaktiesekretariaat (Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam) onder vermelding van 'Striptoptwintig' en wel *vóór 9 december*! In principe gaat het hierbij om publikaties uit 1984, maar u mag die periode uitbreiden met het laatste kwartaal van 1983. Waar gaat het om?

1. In volgorde de 20 beste Nederlandstalige albums;
2. De 10 beste anderstalige albums;
3. De 5 beste nog niet gebundelde strips;
4. De 3 beste kartoenbundels;
5. De 3 beste tekenfilms of animatieprodukten;
6. De 5 beste items in de kategorie diversen (d.w.z. merchandising, port-folio's, posters, kuriosa, T-shirts, ansichtkaarten, enz.)
7. De 5 beste publikaties of publikatiekanalen over strips (d.w.z. tentoonstellingen, TV, vakbladen, stripevenementen, handboeken, lesboeken, fanzines, enz.)

3,-

Laurence Harlé over de beproevingen van Cartland: 'Verhalen zijn interessant als ze je iets doen begrijpen'

door Mat Schifferstein m.m.v. Martijn Daalder

Twee jeugdherinneringen: *De zonnetempel* van Hergé die haar belangstelling voor primitieve, en met name de Precolumbiaanse, kulturen opwekte, en een moeder die films monteerde.
Tijdens haar werk als journaliste ontmoette ze haar man, die haar interesse in indiaanse volken sterk stimuleerde. Ze hielp veel in zijn boetiek met indiaanse kleren, verzorgde hun kind en schreef verhalen die zich in de indianenwereld afspelen.
In 1973 ontmoet ze Michel Blanc-Dumont. Claude Moliterni die het maandblad *Lucky Luke* wil oprichten stelt haar voor een scenario van 46 pagina's te schrijven. *'Goed,* zegt ze, *geen probleem. Morgen krijg je een scenario.'*
Laurence Harlé doet haar intrede in de wereld van het beeldverhaal en Jonathan Cartland knippert met zijn ogen voor het licht van een felle prairiezon.

SS: *Laurence, wat kun je over Jonathan Cartland vertellen?*
Laurence Harlé: Niet zo veel nog; hij is een vaag personage. Maar Michel en ik kennen hem nu toch al een hele tijd, en we beginnen steeds meer van hem te begrijpen: hoe hij denkt en handelt, wat hij voelt. Hij is ook anders dan in het begin; sinds het eerste verhaal heeft hij veel meegemaakt. Van oorsprong komt hij uit Ierland, hij is een Kelt en de zoon van een Ierse held. Tijdens zijn jeugd groeide hij op in Boston en omgeving. Daar heeft hij een sterk puriteinse opleiding gehad, bepaald door de bijbel en het Help Je Naaste. Jon kan lezen en schrijven, wat in die tijd heel wat is. Voor de rest is hij niet buitengewoon ontwikkeld, hij heeft bijvoorbeeld geen goed beeld van de geschiedenis. Hij is wel erg händig: hij kent Amerika, hij kent de indianen. Dat hij in staat is te communiceren met de indianen is heel belangrijk; zulke mensen waren in die tijd erg zeldzaam, er waren nogal wat kloven tussen de westerlingen en de indianen.
Jonathan is in wezen nogal tragisch door zijn dubbele achtergrond. Hij heeft goede bedoelingen en is katholiek in de beste zin van het woord. Hij kreeg een moraal bijgebracht en heeft geen tijd gehad te beslissen of hij die wel of niet wou. Als kind heeft hij die zonder meer geaccepteerd, hij heeft die niet in twijfel getrokken.

Tegenover die moraal, voortgekomen uit zijn puriteinse opvoeding, staat zijn Keltische oorsprong: door zijn verbeeldingskracht, zijn geweldige openheid van geest is hij in staat de wereldbeschouwing van de indianen te aanvaarden en bijna te doorgronden.

SS: *Wat betekenen voor jou de verhalen van Cartland?*
De verhalen van Cartland zijn, als alle verhalen, een soort metafoor, een manier om over ons zelf te praten, over deze tijd.
Wat mij interesseert in het leven is dingen leren, dingen onder de knie krijgen, mezelf veranderen. Wat boeiend is aan Cartland is dat hij ook leert, maar op een minder bewuste manier: hij is zich niet bewust van wat hem doet handelen op het moment dat hij handelt. Eventueel denkt hij er naderhand over na, maar niemand heeft hem geleerd om na te denken; dat moet hij zich zélf leren.

In *Silver Canyon* vindt een belangrijk moment plaats als Cartland een afschuwwekkende kerel op zijn gezicht wil slaan, maar het niet doet omdat een klein meisje toekijkt. Op dat moment krijgt Cartland zijn handelen onder kontrole. Want doden doet hij vaak, maar is hij op een gegeven ogenblik ook in staat om niet meer te doden?
Jonathan maakt een hele ontwikkeling door; hij is veranderd in de loop van de verhalen. Hij is ook steeds minder clichématig

HÉ! FIVE-MOI LES BOTTES, QUOI, TU VAS QUAND MÊME PAS GARDER TOUT POUR TOI, BON DIEU!!
FERME-LA! CES BOTTES SONT POUR MOI, J'TE PAIERAI UNE BOUTEILLE,,

geworden, hij is steeds meer gaan leven. Maar het is geen gemakkelijke iets een stripheld tot persoon te laten uitgroeien, want cliché's zijn hardnekkig, met name ook in de western: eerst had je 'Cartland-de-woudloper', daarna 'Cartland-de-vermoeide-held', en nu...

Queeste

Heel simpel gesteld geloof ik dat elk leven een 'queeste', een zoektocht is; een zoektocht naar geld, naar eer, of naar andere, meer geestelijke, zaken. Cartland is ook op een zoektocht. In eerste instantie was dat een queeste naar de vrouw; de basis voor de latere avonturen wordt gevormd door een reeks inwijdingen, de *Tschod*. Tibetaanse monniken doorlopen deze inwijdingen om een bepaalde geestelijke ontwikkeling te bereiken; op een heel figuurlijke manier gezien en over een lange tijd gerekend gaat Cartland door die reeks initiaties.
In *De schat van de Spinnevrouw* zie je dat Cartland helemaal keldert, helemaal aan lager wal raakt. En dat is noodzakelijk, want alle inwijdingen verlangen een dergelijke hel, een woestijn van absolute eenzaamheid. En Cartlands eenzaamheid is absoluut, hij wordt vernederd, hij wordt ontkend, hij bestaat niet meer, hij is zelfs niet meer in staat een arme kameraad te redden; hij gaat echt door een hel. Dat is overigens geen toeval; ik voelde mezelf ook beroerd, en als je je zo voelt, heb je geen zin om vrolijke verhalen te maken. Maar dat heb ik pas later beseft.

In *De rivier van de wind* en *De vloek van het water* doorstaat Cartland een reeks belangrijke beproevingen, in zijn relatie met de graaf, met de kleine jongen, met Cecilia, die ook een symbool is, namelijk een symbool voor de absoluut ongenaakbare, onbereikbare vrouw.

SS: *Cartlands beproevingen zijn na die twee albums nog niet ten einde...*
Nee, die verhalen die Michel en mij interesseren zijn verhalen die je iets doen begrijpen; dat lukt niet in één keer. Dus moet Cartland een aantal keren hetzelfde meemaken, een aantal keren op zijn gezicht gaan voordat hem iets duidelijk wordt, net als iedereen. Ik weet echter niet of Cartland een wijze wordt, maar ik denk wel dat hij in staat is zich iets van wijsheid te verwerven.

SS: *Je noemde net Jonathans Keltische achtergrond. In de Keltische mythen speelt het zoeken naar de Graal een belangrijke rol...*
Ja. Als je de oude Ierse sagen kent begrijp je dat Cartland een geheel Ierse held is. Voor de Ieren betekende elke voltooide materiële queeste een geslaagde geestelijke zoektocht, en op die manier leeft Cartland ook.

Zijn Keltische oorsprong doet Cartland ook openstaan voor de Indiaanse kultuur. Bij de Kelten was er, naast die zoektocht naar een eigen identiteit (die zich in de vroege geschiedenis begon te ontwikkelen, en die vanaf de Romeinse tijd bepalend zou worden voor onze kultuur) een clan-geest, die ook de indianenkultuur kenmerkt.

De indianen voelden zich geen individuen, ze hadden een groepsgeest; daardoor waren ze ook niet bang om te sterven, om te verdwijnen, want de clan bleef bestaan.
De indianen hadden iets wat in onze tijd volledig verloren is gegaan, ze hadden een plaats in het universum, ze leefden in harmonie met de natuur, waarvan ze zelf deel uitmaakten. De indiaan beschouwde de natuur, alles wat leeft, als iets wat van Hogerhand gegeven is, iets Goddelijks. De indiaan leefde in evenwicht met de wereld om hem heen: hij wist dat hij moest eten van de natuur om in leven te blijven én dat hij tegelijkertijd deel was van die natuur. Wij hebben geen groepsgeest meer, wij zijn individuen geworden; door onze zoektocht naar het eigen Ik hebben we ons afgesneden van de rest, en hebben we de harmonie, die de primitieve volken wél kennen, verloren.
Cartland is tragisch, hij wordt innerlijk verscheurd door de twee werelden die hij kent...

Zendingsdrang

SS: *Laten we het nu wat meer over jezelf hebben. Doe je nog iets anders dan stripscenario's schrijven?*
Ja, ik ben bezig voor Dargaud een boek over de cavalerie in het wilde westen te schrijven. Als je de verovering van het westen vanuit het standpunt van de indianen bekijkt is het een heel tragisch gebeuren, dat me erg aangrijpt. Maar ik moet in staat zijn in dit boek een stuk historie te vertellen zonder daar emotioneel bij betrokken te zijn. Dat is niet gemakkelijk, maar nu ik twee jaar met dat projekt bezig ben kan ik wat meer afstand van dat standpunt nemen, en begrijp ik ook veel beter de motievatie van de blanken, wat me erg veel moeite heeft gekost.
De blanken hadden een zendingsdrang om te beschaven. Die botste met de indiaanse wereld, wat onvermijdelijk heeft geëscaleerd in geweld en represailles. Als je beste vriend vertelt dat zijn gezin uitgemoord is

IK WIL DE KOP VAN GROOTVADER DAN KRIJG JIJ DE TANDEN OM EEN KETTING TE MAKEN! ALS IK GROOT BEN MAAK IK OOK 'N KETTING VAN M'N EERSTE BEER!
HEE.., JE PRAAT ALS 'N CHEYENNE!
JE MAG EEN KLAUW HEBBEN. DE KOP KUNNEN WE BETER VERSIEREN OM GROOTVADER GUNSTIG TE STEMMEN!

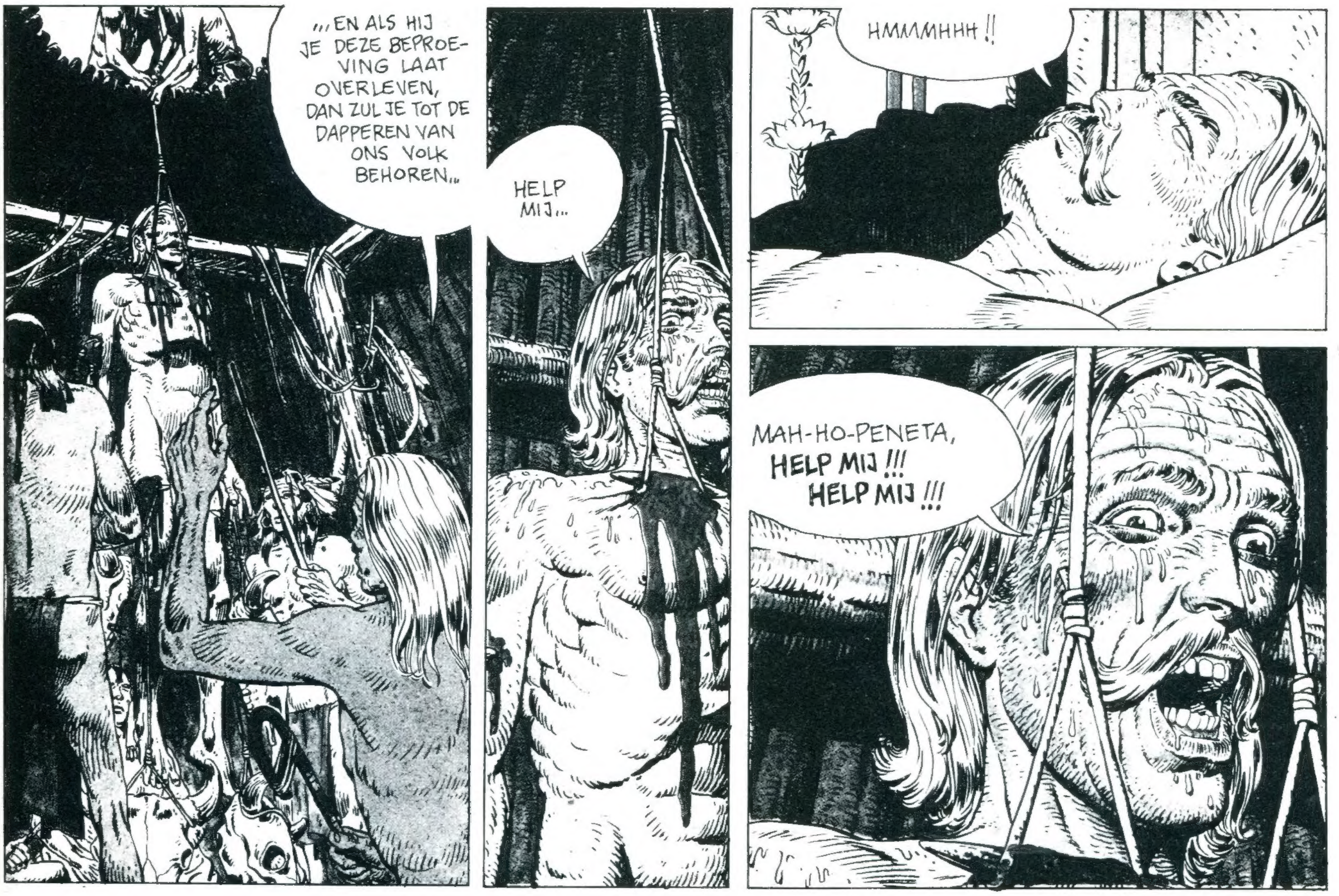
„EN ALS HIJ JE DEZE BEPROEVING LAAT OVERLEVEN, DAN ZUL JE TOT DE DAPPEREN VAN ONS VOLK BEHOREN„
HELP MIJ...
HMMMMHHH !!
MAH-HO-PENETA, HELP MIJ !!! HELP MIJ !!!

door de Palestijnen zul je geen moeite meer doen het Palestijns standpunt te leren kennen, maar je haat elke Palestijn die je tegenkomt; zo werkt dat.

SS: *Gaan de blanken nu ook een belangrijkere rol spelen in de avonturen van Cartland?*
Dat niet, maar je moet de historische gegevens wel respekteren, en we zitten bij Cartland in de burgeroorlog. Vanuit datzelfde historische respekt kun je bijvoorbeeld geen onafhankelijke vrouwen in de strip brengen; die waren er in die tijd niet. Wat ik wel kan doen in *Silver Canyon* is een vrouw schilderen die zelfstandig wil zijn. Dat is moeilijk voor haar; ze komt uit een bourgeois familie in Boston. Ze heeft dus geen goede start, maar ze probeert het tenminste, ze stelt zich vragen, ze zegt: Ik wil dat mijn dochter een beroep heeft, dat ze niet afhankelijk is van de man.

SS: *Kun je wat meer vertellen over* Silver Cayon*?*
Het is eigenlijk een politieraadsel (ik ben dol op detectives) en, in mijn ogen, vooral een marionettentheater. Want we hebben besloten om de burgeroorlog niet rechtstreeks in beeld te brengen, dat vinden we niet erg boeiend, maar we willen de gevolgen ervan op het leven van de burgers tonen, die er niet direkt bij betrokken zijn, maar die er noodgedwongen wel mee in aanraking komen. De personen in *Silver Canyon* spelen in het klein de burgeroorlog na.

SS: *We hadden het over de vrouwelijke hoofdpersoon uit* Siver Canyon*; heb jij, als scenariste, er geen behoefte aan meer vrouwen in je strips een hoofdrol te laten spelen?*
Ik vind het interessant, net als in het leven, mannen en vrouwen te konfronteren, maar ik hoef niet perse vrouwen in mijn verhalen. In het volgende verhaal zullen er weinig vrouwen te zien zijn, maar dat is niet erg: er zijn wel kinderen en adolescenten. De mythes van het westen (Calamity Jane, Wild Bill Hickok, 'de' indiaan) vind ik niet erg interessant. Er waren allerlei mensen, van allerlei leeftijden; díe proberen wij te laten zien.
Ik maak daar veel werk van: hoe zien ze eruit, hoe is hun karakter (hun psychologisch portret), hun levensloop; ik denk dat dat heel belangrijk is, want anders krijg je geen levensechte personen.

Niet belerend

SS: *Je verhalen zijn ook goed gedokumenteerd. Een goede dokumentatie lijkt je noodzakelijk om een overtuigende strip te maken?*
Ja, voor *De rivier van de wind* en *De vloek van het water* wist ik bijna niets van de Cheyennes af. Dus bracht ik veel tijd door in Parijs, in het Museum van de Mens, om aantekeningen te maken. Maar daar hebben ze bijvoorbeeld ook veel dokumentatie over de Amerikaanse burgeroorlog. Maar dokumentatie is een middel om een goed verhaal te kunnen vertellen, geen doel op zich. Strips moeten niet belerend zijn, dat is ergerlijk.
In *De rivier van de wind* heb ik in de tekst Indiaanse woorden gebruikt, die ik met behulp van voetnoten dan weer vertaalde; wat afschuwelijk. Zoiets doe ik nooit meer; als ik het album aan indiaanse vrienden gaf moest ik steeds de vertalingen wegwitten. Maar in feite kunnen ze ook weggelaten worden; ze zijn helemaal niet belangrijk.
Neem dan *De zonnetempel* van Hergé; die is ook niet belerend, maar daardoor werd wel mijn interesse in de indiaanse kulturen gewekt, en vroeg ik aan mijn vader boeken over de Azteken, over de Inca's. Het niet nadrukkelijk didaktisch zijn kan heel stimulerend werken.

Een paard

SS: *Jonathan Cartland is een produkt van twee mensen. Hoe zetten Blanc-Dumont en jij zo'n verhaal op?*
Meestal brengen Michel en ik een dag of een middag samen door. Hij zegt dan wat hij wil tekenen, wat hij in het vehaal wil, hoe hij dingen ziet (hij ziet ze heel grafisch), en ik breng mijn ideeën naar voren. Voor *De rivier van de wind* wilde Blanc-Dumont een kasteel tekenen; dan lever ik de graaf, omdat die bij het kasteel past. Of, om een ander voorbeeld te geven: voor het nieuwe boek zegt Michel: Ik wil een paard in het verhaal. (Paarden spelen namelijk geen grote rol in de avonturen van Cartland. Cartland heeft geen eigen rijdier; hij is iemand die te voet reist, als een Apache.) Als

ET CESSEZ DE VOUS PRENDRE POUR LE BON SAMARITAIN, NOM DE DIEU !!!
IL A UN PEU RAISON JONATHAN, VOUS EN FAITES TROP... SI LES AUTRES VEULENT À BOIRE, QU'ILS VIENNENT ICI.
PENDANT CE TEMPS .....
SEIGNEUR, DONNEZ-MOI LA FORCE !
PAM
PAM
PRENDS ÇA ORDURE !!!
AAARRGHH!
VIVA LA LIBERTAD!!

Michel een paard in het verhaal wil zeg ik: dan lijkt mij het interessant dat hij het paard zélf vangt, op de manier waarop de Comanches dat deden. We beginnen daarmee; dat is een heel ontspannende openingsscène. Zoiets geeft me ook al een idee van het ritme dat het verhaal gaat krijgen.

In kontrast met het vorige avontuur, *Silver Canyon* zal het verhaal zich nu in de winter en de herfst afspelen: sneeuwvlaktes voor de winter en prachtige kleuren voor de herfst. Het jaargetijde sluit ook nauw aan bij het handelen van Cartland als hij het paard vangt: fysieke openheid en innerlijk een terugkeer naar zichzelf.

Het zal een verhaal worden over deserteurs van de burgeroorlog; een van hen is helemaal gek geworden. Waanzin, voortgezet door het geweld, door de oorlog. Waanzin is een heel belangrijk thema in Cartland, dat we nog verder gaan uitwerken. Dat zijn zo'n beetje de grote lijnen.

SS: *Hoeveel tijd heb je nodig voor het schrijven van één verhaal?*

Ik heb ongeveer drie maanden nodig voor een verhaal van 46 bladzijden. Ik heb één dag nodig om twee pagina's in te delen; dat doe ik heel precies. Nadat we samen besloten hebben hoeveel tekeningen we per pagina nemen in verband met de aktie, maak ik een héél minitieuze beschrijving voor Michel, dat wil hij erg graag. Daar mag hij overigens wel van afwijken als hij wil.

SS: *Wat doe je in vrije tijd, dus als je niet werkt?*

Ik lees erg veel, vooral SF en policiers. Dat heb ik nodig, anders word ik ziek. Lezen is de beste prikkeling voor mijn fantasie; een noodzaak en een plezier. De laatste tijd lees ik overigens geen romans meer, alleen nog maar strips: Bilal & Christin, Tardi, Goetzinger. Filmkijken doe ik ook graag, maar niet naar westerns; die heb ik teveel gezien...

*) Interview afgenomen te Angoulême (januari '84)

Stripschrift

Oude nummers

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar voor de oorspronkelijke prijs. Bestellingen kunt u richten aan:

Adm. Stripschrift
Antwoordnummer 420
3700 VB Zeist

Na overmaking van het totaalbedrag aan Stripschriften plus *f* 2,50 porto- en administratiekosten op gironummer 209948 tnv. 'Stripschrift', Zeist, wordt het bestelde u thuis gezonden.

19 (*f* 2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14.
65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.
66 (*f* 2,25): Interview Franquin, Guust Flater, The Spirit van Wil Eisner, Dick Matena (over de Macaroni's); De wonderen van Mu.
67 (*f* 2,25): Nader tot Kuifje 3 over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met Bollie en Billie en De Sliert en een bibliografie; De Wonderen van Mu
70 (*f* 2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijners.
74 (*f* 2,95): Zuiptor, Uco Egmond, Raymond Macherot (Chlorophyl, Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; profesor Pi...
77 (*f* 2,95): Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clerkx.
78 (*f* 2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagendorf Popeye; Modesty Blaise.
79 (*f* 2,95): Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar.
80 (*f* 2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Piet Wijn...
83 (*f* 2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; Dick Bos reclamestrip Glashard.
86 (*f* 2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...
87 (*f* 2,95): Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoenrubriek Ong-gezien, Tomi Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.
88 (*f* 2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor, prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzoon.
89 (*f* 2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, Tardi-oorlogsstrip, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.
92 (*f* 2,95): Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, en Van Strijd tot strip, Wim van Wieringen.
94/95 (*f* 3,60): Robbedoes-weekblad... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.
97 (*f* 3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, interview met Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.
98 (*f* 3,25): Strips in de dertiger jaren: Doe Mee, Centsprenten en strips, Tripje, G. Rotman, G. van Raemdonck, Bulletje en Bonestaak en Thijs IJs en Gijsje Goochem.
99 (*f* 4,95): Milton Caniff, Wallace Wood interview, Stripkoerier en Gummi.
101 (*f* 3,95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Jean-Pierre Dionnet; Blueberry, Pogopersiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman, 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.
102/103 (*f* 3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.
104 (*f* 3,95): Interview met Joost Swarte door Herman Pieter de Boer, Pogo Herdruk, De eerloze krijg.
105 (*f* 3,95): 'Duckman' Carl Barks, herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes; tien jaar Het Stripschap, Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.
106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoorsnede, Pogo, Eric de Noorman.
107/108 (*f* 4,95): Kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Rob musical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...
109/110 (*f* 4,95): Eppo-special, Henk Kuijpers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op vooroordelen Strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...
111 (*f* 4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenario, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication, Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...
112/113/114 (*f* 5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detectivefilms, Eric de Noorman.
115 (*f* 4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Eric de Noorman.
116 (*f* 4,95): Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.
117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.
119 (*f* 4,95): Lucky Luke, Morris en Goscinny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt.
120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.
121 (*f* 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphandel. De Stripkatalogus.
122/123 (*f* 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.
124 (*f* 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.
125 (*f* 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.
126/127 (*f* 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.
128 (*f* 4,95): Guido Crepax en Valentina.
129/130 (*f* 6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi.
131 (*f* 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.
132 (*f* 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.
133 (*f* 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquète.
134 (*f* 4,95): Beeldverhaal in de oorlog. Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.
135/136 (*f* 6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.
137 (*f* 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.
138 (*f* 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.
139/140 (*f* 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.
141 (*f* 4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob en Romeo Brown.
142 (*f* 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.
143 (*f* 4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14, Del Castillo.
144 (*f* 4,95): 1984, Ravian, Stripalbumkopers onderzocht, Prikkebeen.
145 (*f* 4,95): Frank Frazetta's Fantastische Wereld. 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip.
146/147 (*f* 6,50): Floc'h. Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.
148 (*f* 4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.
149 (f4,95): Conan, Wie is dat?, Conan-strip, Romeo Brown, Sam's Strip.
150 (f4,95): Krazy Kat, De dieren van Crumb, Nard'n' Pat, Garfield, De Shtunk, Li'l Abner, Dierenleed, Fat Freddy's Cat, Vlaamse smetjes, Romeo Brown.
151/152 (f6,50): Jan Kordaat, Yves Chaland en de erfenis van Tillieux, Het voorbeeldige leven van Jijé, De Bende van vier.
153 (f4,95): William Vance, Bruno Brazil, Bob Morane, Jerom in Tibet, Kapitein Rob, Chantal Montellier, Vlaamse Frutjes.
154 (f4,95): Belgische strips, Didier Comès, De Rat-cisten een strip van Comès, EC herleeft, Kuifje op de knieën.
155 (f5,25): Victor de la Fuente, Haxtur, Fernando Fernandez, Francisco Ibanez, De Disney films, de toplijsten van 1981.
156 (f5,25): Nieuwe Nederlanders, Paul Teng, Dick Briel, Red Rat, Gezellig en leuk, Prutswerk.
157 (f5,25): Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs, Sterren stralen in Hollywood.
158 (f5,25): Marten Toonder, François Bourgeon, Comicana, Jean-Louis Floc'h, De Zeven van Zeveneken.
159/160 (f7,—): Engelse stripweekbladen, Strip against racism, Crumb's Sketchbook, Stripfiguren vogelvrij?
161 (f5,25): Nieuwe stripbladen, Knudde, Bij de dood van Wallace Wood, Josep Toutain.
162/163 (f7,—): Robbedoes is ook geen twintig meer, Flip Flink, German: De Guust Flater van de tachtiger jaren, Bercovici, Hislaire en Cossu, Morris, Plagiaat en piratendruk.
164 (f5,25): Interview met Harvey Kurtzman, Lijk op de Imjin, Lezers over parodie en plagiaat.
165 (*f* 5,25): Interview met Frank Margerin en Raymond Reding. Een analyse van de strips van Cosey.
166 (*f* 5,25): Interview met Paul Gillon, schepper van Schipbreuk in de tijd en met Pierre Christin scenarist.
167 (f6,—): De wereld van Richard Corben, Jan Strnad zijn bezielde scenarist. De toplijsten van 1982.
168/169 (f8,—): De Bommelfilm, interviews met de makers: Marten Toonder, Harrie Geelen, Rob Houwer en Ben van Voorn. Walt Disney's Tron. In memoriam Hergé. Interview Serge Ernst.
170 (f6,—): Interviews met Martin Veyron (tekenaar van Barend Terzijde), Bart van Erkel, en Chayé.
171 (f6,—): Interview met Milo Manara (tekenaar van Guiseppe Bergman) en analyse van zijn strips. Interview met Frits Kloezeman (tekenaar van 'Rechter Tie').
172 (f6,—): Krantestrips in Nederland. Interview met Nikita Mandryka (tekenaar van 'De gemaskerde Komkommer').
173 (f6,—): Interiew met Ted Benoît (tekenaar van o.a. 'Morfeu Electrico'), Vijftig jaar Comics in Amerika. Interview met Dick Matena.
174/175 (f8,—): Meeslepend interview met Peter Pontiac. Strips en Popmuziek. Boekbesprekingen.
176 (f6,—): Fred en Liliane Funcken (Witte Ruiter, Harald de Viking enz.), Vijftien jaar Stripantiquariaat Lambiek. Strips en Onderwijs.
177/178 (f8,—): Interviews met Schuiten, Renard en Peeters ('De medianen van Cymbiola'), analyses van hun strips. Interviews met Hermann ('Bernard Prince', 'Comanche', 'Jeremiah') Neal Adams en Tom Wilson. De toplijsten van 1983. Wendy Pini's Elfquest.

STRIP SCHRIFT
Milo Manara:
'Bergman is een voyeur'
Frits Kloezeman:
'Door sommigen ben ik wel een virtuoos, een genie genoemd'

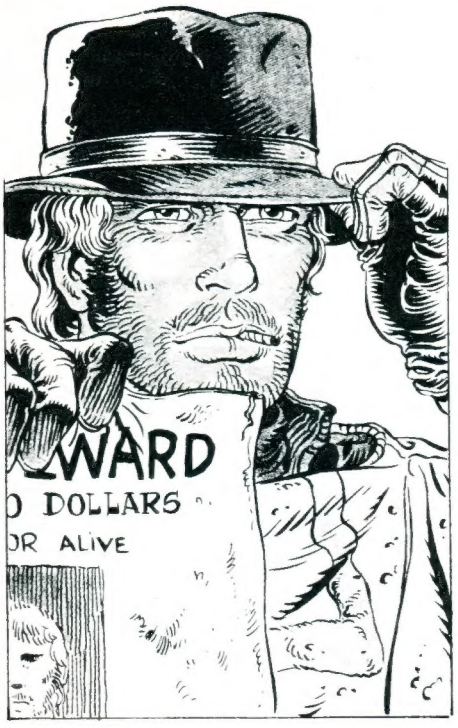

Kwaliteit zonder originaliteit, Yves Swolfs en de conventies van het genre

door Martijn Daalder

Drie jaar geleden verscheen onverwacht en vrijwel onaangekondigd het eerste deel van de westernserie *Durango*. *Sterven als een Hond in de Sneeuw* deed vele harten sneller kloppen. Wie was de jonge auteur die zich *Swolfs* noemde? Een nieuw pseudoniem van *Jean Giraud* mischien? Een niet gering compliment voor een jeugdige debutant, deze verwijzing. Slechts enkele fanaten wisten zich te herinneren dat Yves Swolfs zijn strip-opleiding had ontvangen op de befaamde Saint Luc-kunstacademie en al een verhaal had gepubliceerd in het Saint Luc-blad *Le 9e Rêve*. De lezers trokken zich overigens niets van dit alles aan. *Sterven als een Hond* was binnen een week uitverkocht.

Bij dit eerste deel had ik zo mijn twijfels over de kwaliteiten van Swolfs. Teveel geweld, teveel zinloos bloed kleurden de pagina's rood. Die twijfels zijn nu verdwenen. Swolfs heeft met Durango bewezen een compromisloos beoefenaar van het spaghetti-westerngenre te zijn. Tekentechnisch heeft hij nog z'n beperkingen, maar Swolfs is onmiskenbaar op weg naar de top.

De eerste twee Durango-albums liggen duidelijk in elkaars verlengde. *Sterven als een Hond* en *Het geweld van de Woede* worden beide gekenmerkt door een vrijwel ononderbroken reeks stijl- en beeldcitaten uit de Italiaanse western. Filmcriticus Pieter van Lierop beweert zelfs dat Swolfs met *Sterven als een Hond* een western van de regisseur Corbucci geplagiëerd heeft. We zullen Van Lierop op zijn woord moeten geloven. Hij heeft waarschijnlijk meer Corbucci's gezien dan alle lezers van *Stripschrift* bij elkaar. Bovendien is het de vraag of dit werkelijk van belang is. Spaghetti-scenario's zijn vrijwel altijd gespeend van enige originaliteit.

In *Sterven als een Hond* arriveert de revolverheld Durango, bijgenaamd De Vredestichter, in een streek die wordt geterroriseerd door de grootste farmer van de omgeving. Durango is op zoek naar zijn broer, die – o treurnis – door het boeventuig ver-

moord is. Dát zullen ze weten. Hoewel gehandicapt door kogelwonden in been en rechterhand schiet hij het hele zaakje overhoop. BENG, BENG, BENG!
Durango wordt hier geïntroduceerd als de archetypische Italiaanse westernheld. Eenzaam en emotieloos vervolgt deze verdediger van weduwen en wezen zijn weg. Een Held, maar een Held met een luchtje. Nu de filmwestern op sterven na dood is, vergelijkt Swolfs Durango het liefst met *Mad Max, the Road Warrior* van de Australische regisseur Miller.
Met Durango ging een oude wens van Swolfs in vervulling. Sinds hij dertien jaar oud is, is hij een grote fan van de spaghettiwestern, en wilde hij zelf een 'spaghetti' maken. Alleen de kleine, onbekende uitgeverij Archers accepteerde Swolfs met zijn verlangen onmiddellijk met een volwaardige serie te beginnen. Geen geklooi met korte verhalen zoals ongetwijfeld bij *Kuifje* en *Robbedoes* het geval zou zijn geweest. Meteen recht op het doel af. Een gouden greep van Archers.

Arena

Enige maanden later verschijnt Durango deel twee. *Het geweld van de Woede* is van hetzelfde laken een pak. Een aantal thema's en karakteristieken van het spaghetti-genre komt nóg beter uit de verf. Een bende rücksichtlose moordenaars zoekt een schuilplaats in een geïsoleerd dorpje dat bewoond wordt door – principieel geweldloze – Mormonen. Als één van de boeven vermoord wordt als hij een meisje probeert te verkrachten besluit de bende wraak te nemen. Durango, die nog herstelt van zijn verwondingen uit deel één, weet de mormonen van hun pacifistische principes af te brengen. Het schorriemorrie loopt nietsvermoedend in de val. BENG, BENG, BENG!
In dit album kunnen we het Arena-motief onderscheiden: in een plaats die van de beschaving is afgesloten – een andere wereld? – bestrijden Goed en Kwaad elkaar op niets ontziende wijze. Dit motief en deze strijd spelen – meer nog dan bij Leone – een grote rol in de films van Solima en Swolfs' favoriete regisseur: Sergio Corbucci (jawel, dezelfde!).
Swolfs ziet de strijd tussen Goed en Kwaad als een van de belangrijkste en meeste fascinerende thema's uit de westerse narratieve traditie. *'Zelfs als je probeert grijsnuances aan te brengen in dit zwart-wit beeld,* aldus Swolfs, *kom je in essentie toch weer uit bij een rechtlijnige Goed-Kwaad confrontatie'*. Swolfs beschouwt het geweld dat bij deze confrontatie een zo nadrukkelijke rol speelt, nauwelijks als geweldadig. Zijn houding doet denken aan die van Hermann: beiden zien het geweld in hun strips als een ballet, een choreografie vol symboliek. Kogels zijn geen kogels maar symboliseren slechts *gevoelens* van haat en geweld. In het lezen van dit soort strips en het zien van dit soort films zou de moderne mens, die immers in een extreem georganiseerde samenleving functioneert, zijn geweldadige gevoelens organiseren en beheersen. Swolfs geeft zonder enig probleem toe hetzelfde te doen: met Durango kanaliseert hij zijn aangeboren, menselijk-geweldadige natuur.

Hollywood

Bij het verschijnen van *Valstrik voor 'n Killer* (1983) realiseren we ons hoe effectief het simpele procédé uit de eerste delen is. In de periode waarin Swolfs aan *Valstrik* werkt, weet hij nog niet welke kant hij op wil met Durango. Dat is te merken. *Valstrik voor een Killer* heeft een complexere plot die herinnert aan de klassieke Hollywood-western. Er zijn teveel bijrollen, teveel partijen in de machtsstrijd in een mijnwerkersstadje.
Swolfs is ook niet tevreden. Dit verhaal, dat volgens hem is opgezet als een *policier*, beantwoordt nauwelijks aan zijn beeld van de ideale western met duidelijke scheidslijnen zonder complicerende factoren. In *Valstrik voor een Killer* zitten teveel mensen, zit teveel beschaving.

Menselijk

In *Amos* – het vierde en tot nu toe laatste deel – heeft Swolfs gekozen. Het simplisme uit de eerste albums keert niet terug; de duidelijkheid, de scherp omlijnde thematiek wèl. Durango wordt achtervolgd door zijn tegenstanders uit het voorgaande verhaal. Ditmaal krijgt hij echter hulp van Amos. Amos is een Mexicaanse vrijbuiter die door Durango wordt gered in een spectaculaire schietpartij, direct aan het begin van het album. Met *Amos* wordt overigens een begin gemaakt met een avontuur dat nog twee albums zal duren.
In *Amos* trekken twee zaken de aandacht. Allereerst blijkt Durango te zijn vermenselijkt. Hij is een beetje weekhartig geworden en hij knoopt zelfs een relatie met een vrouw aan. In de eerste delen was Durango een onpersoonlijke, onbekende wreker, een spook, Superman bijna. De vermenselijking van Durango, een ontwikkeling die al met *Valstrik voor een Killer* was ingezet, is een inhoudelijke breuk met het verleden én met de onvervalste spaghetti-western.
In grafisch opzicht is de invloed van Hermann opvallend toegenomen. De 'stripvertaling' van de Italiaanse filmtaal, zoals die door Hermann is ontwikkeld en geperfectioneerd, is nu ook door Swolfs overgenomen. Vooral de pagina-indelingen zijn onvervalst Hermanniaans en *Amos* wint hierdoor veel aan vaart en dynamiek.
Amos is een goed album. Swolfs realisme wordt steeds overzichtelijker. Het verhaal is duidelijker zonder aan directheid in te boeten. Er zit, zoals gezegd, vaart in, en Swolfs is opnieuw in staat de sfeer en de decors van de western accuraat op papier te zetten. Swolfs heeft gekozen voor de spaghetti-western zonder franje. Het deert hem weinig dat hij daarmee alle originaliteit prijsgeeft en voortaan gebonden is aan voorspelbare verhalen. Hij is ervan overtuigd dat de western, of althans de codes, conventies en thema's van dat genre 'eeuwig' zijn. We zullen zien. Swolfs belooft in ieder geval een laatste schoonheidsfoutje – een menselijke Durango – in de komende albums weg te werken.

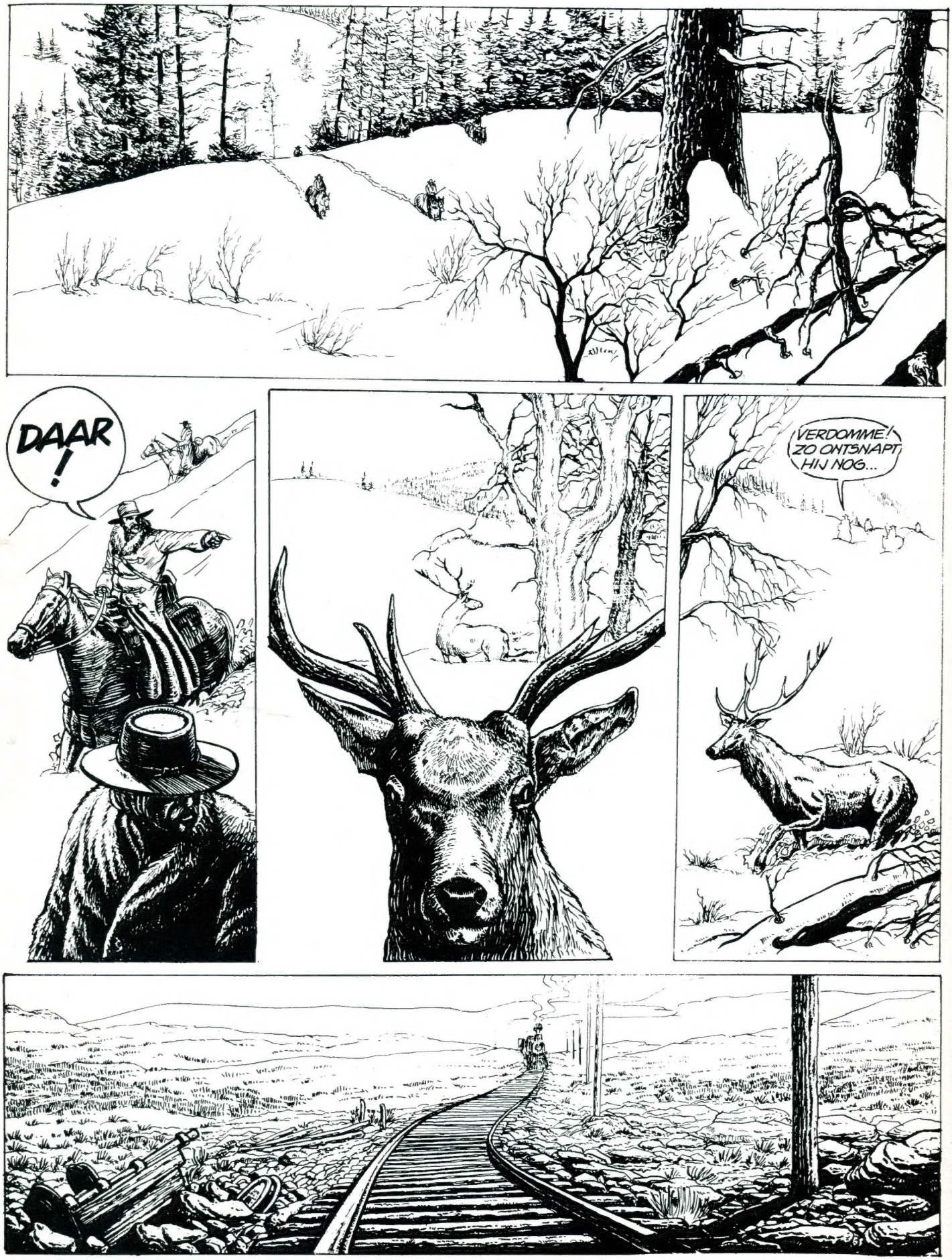
DAAR!
VERDOMME! ZO ONTSNAPT HIJ NOG...

MAAK JE GEEN ZORGEN... DE DRIJVERS ZULLEN HAAR RECHT OP ONS AFSTUREN!...

PRIMA! ZO HOORT EEN GOEDE JACHT TE GAAN. GEFE-LICITEERD, PARKER!

MET BEDIENDEN DIE AL HET WERK VOOR JE DOEN, ZOU JE ZELFS VANUIT JE SCHOMMEL-STOEL KUNNEN JAGEN.

OVER JOU GE-SPROKEN, WA-LESON, JIJ HEBT MEER WEG VAN EEN BOEREKIN-KEL DAN VAN EEN "MAN VAN DE WERELD"!

DAAR ZIJN DE DRIJVERS... LATEN WE DAT HERT TE GRAZEN NEMEN... WE PRATEN LATER WEL VERDER ...

BANG BANG YAAAR

ALS JE OVER ENKELE MAANDEN AAN HET HOOFD VAN EEN ESKA-DRON STAAT, TERWIJL JE TEGELIJKER-TIJD JE PAARD MOET LEIDEN, PRATEN WE WEL WEER VERDER! OH, MAAR DAT VERGAT IK... ALS "MAN VAN DE WERELD" ZUL JE ONGETWIJFELD DE OORLOG IN EEN TENT DOORBREN-GEN - ALS MAJOOR!

HEREN !

DIT IS EEN VAN DE MOOISTE EXEMPLAREN DIE WE HIER GESCHOTEN HEBBEN, WALESON...
HEREN, KOMT U?
AH, DAT WAS IK VERGETEN!

JULLIE WETEN DAT JACKSON SCHILDERT... IK HEB HEM VOORGESTELD DEZE JACHTPARTIJ TE VEREEUWIGEN EN NU WIL HIJ WAT SCHETSEN MAKEN.

JA, WILT U NAAST HET HERT GAAN STAAN? 'T DUURT NIET LANG.

KOMT U OOK, MENEER WALESON?

NOU.... ALS U EROP STAAT...

PRIMA, BLIJFT ZO STAAN!

?!
GEEN KIP TE ZIEN OP DIT STATION...
BAG
NORMAAL IS 'T OP DIT TIJDSTIP EEN DRUKTE VAN BELANG HIER!
ALS NIEMAND ME KOMT HELPEN PAK IK DIE REBEL WEL IN M'N EENTJE!

BAOM
BLAM
BLAM
BLAM
BLAM
BLAM
BLAM

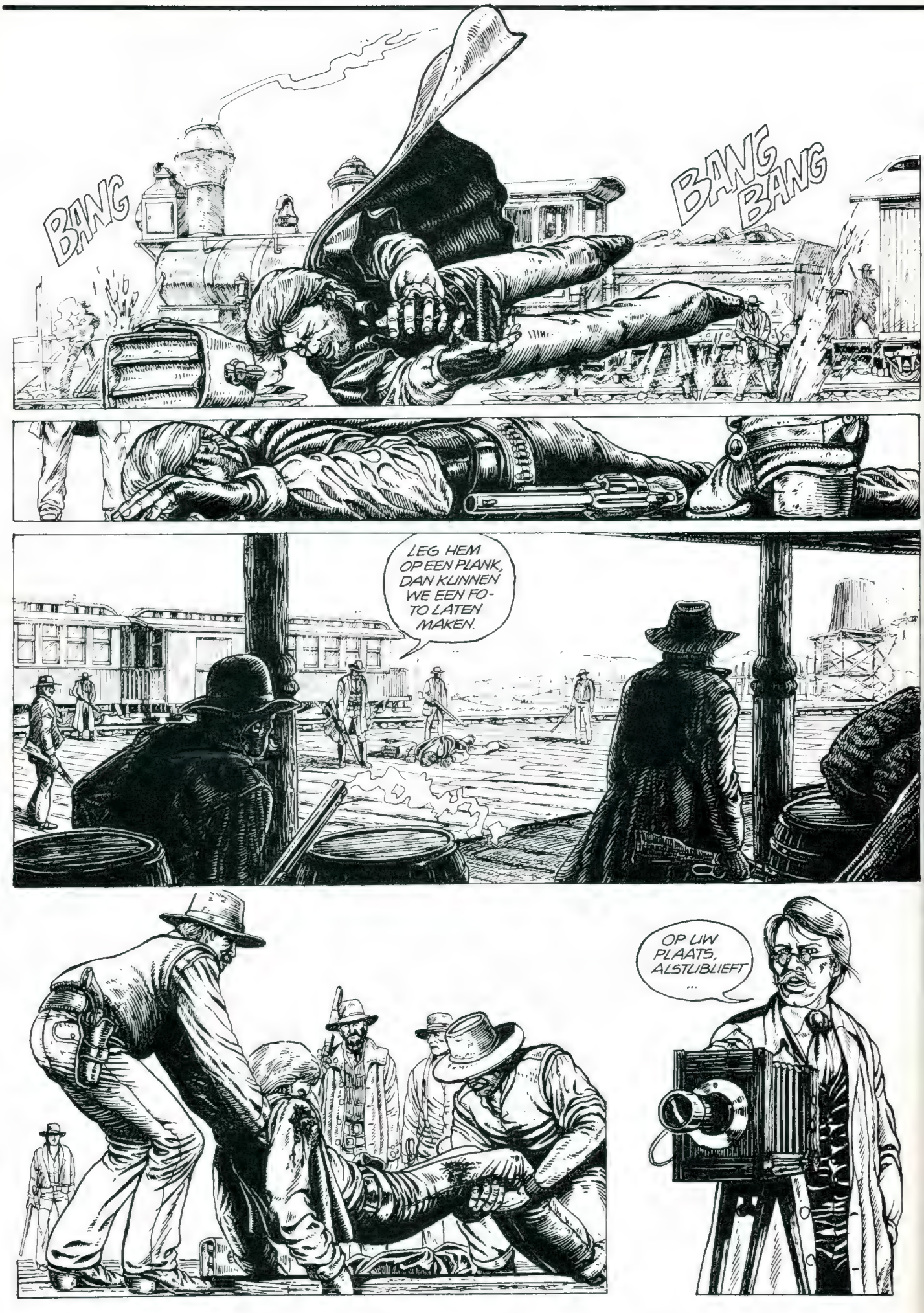
BANG
BANG BANG
LEG HEM OP EEN PLANK, DAN KUNNEN WE EEN FOTO LATEN MAKEN.
OP UW PLAATS, ALSTUBLIEFT ...

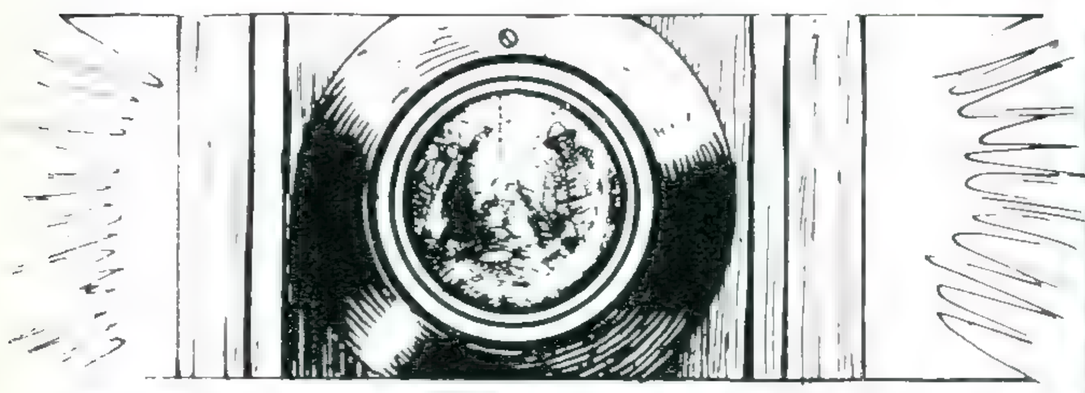

JOHN WALESO
THE REBEL KI

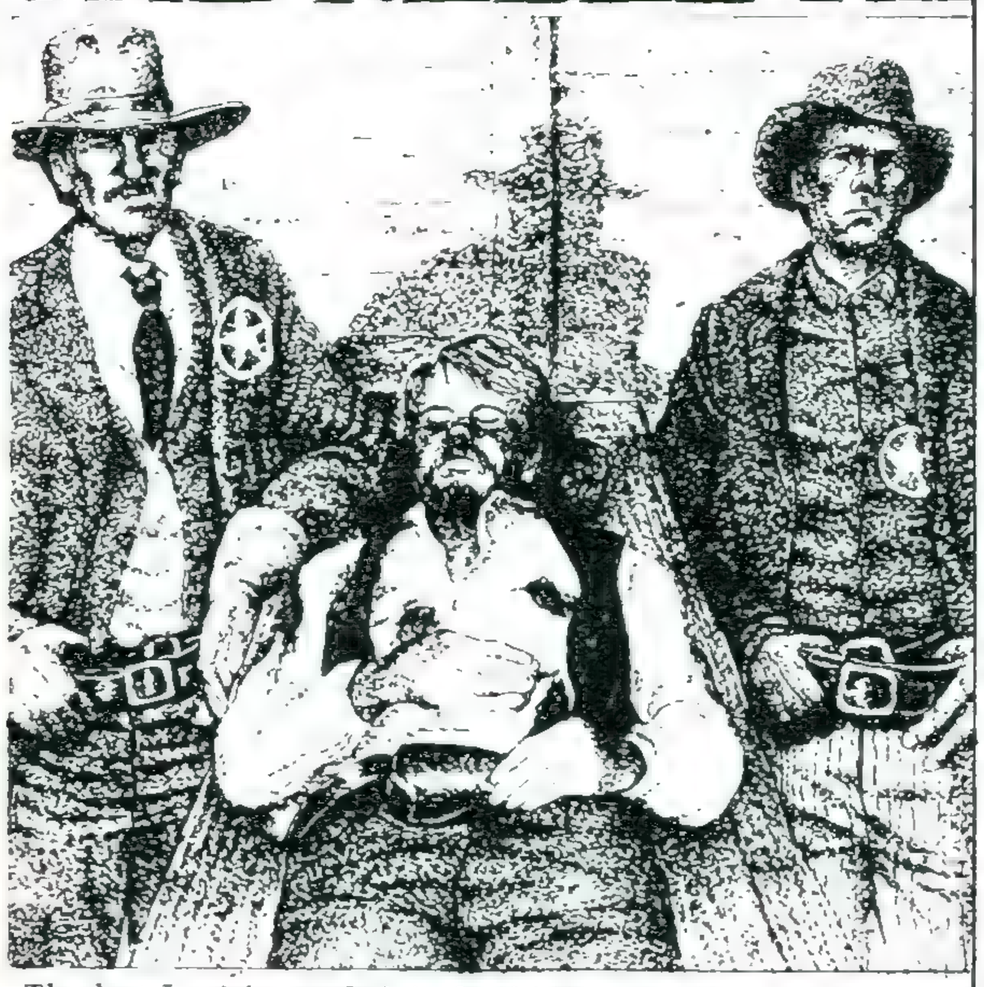

The last Louisiana rebel is death! He was killed by Deputy M
Stanton at San Georgio, New Mexico. He was one of the last su
of the Qantrill's bunch. Before being killed, he had time to s
man of the Stanton's posse, Jesse Evans, a professional manhu
showed himself too soon. So Waleson shot down his forthy-f
but they must add some unknown victims which met him d
ten last years. He was a fanatic secessionist who had swea
for the rest of his life, the institutions of the men who des
his properties and exterminated his family but, we don't af
the truth of those facts. Anyway, the populations of all the

HIJ IS NEERGESCHO-TEN DOOR DE SHERIFF VAN ST. GEORGIO IN NIEUW MEXICO... VOOR DE OORLOG HEBBEN WE NOG SAMEN GEJAAGD...
DE YANKS HEBBEN HEM Z'N BEZITTINGEN ONTNO-MEN EN TOEN IS-IE 'T VERKEERDE PAD OPGEGAAN...

Colin Wilson: science-fiction en western.

door Rob van Eijck en Mat Schifferstein

Blueberry krijgt er een tekenaar bij: de uit Nieuw Zeeland afkomstige Colin Wilson. Dat betekent echter niet dat Giraud van plan is te stoppen met zijn suksesvolle stripserie om die geleidelijk geheel in handen van Colin Wilson te geven. Giraud blijft, in een wat trager tempo dan vroeger, de 'hoofdreeks' voor zijn rekening nemen, terwijl Colin zich zal storten op de serie _De jonge jaren van Blueberry_, die scenarist Charlier graag wil voortzetten, maar waarvoor Giraud geen tijd meer heeft.
In Nederland is Colin Wilson nog een onbekende. In het buitenland echter niet, want in Engeland heeft hij getekend voor het blad _2000 AD_ en in Frankrijk werkte hij mee aan het toonaangevende tijdschrift _Circus_, waarin hij de serie _Rael_ produceert. En naast deze eigen strip tekent hij nu dus ook de _Jeugd van Blueberry_, die zeer binnenkort in Eppo zal worden voorgepubliceerd.
Over de problemen die aan het overnemen van een hogelijk populaire stripfiguur vastzitten, maar ook over zijn eigen strip _Rael_, hadden wij een gesprek met Colin Wilson, waarin we allereerst terugkeerden naar zijn geboorteland Nieuw Zeeland.

In Nieuw Zeeland was ik nog geen professioneel tekenaar. Het is daar onmogelijk om met striptekenen je brood te verdienen, want alle comics daar zijn afkomstig uit Amerika en uit Engeland. Je kunt hooguit terecht in de krantestrips of in de politieke cartoons. Maar zelfs de paar tekenaars die daar goed in waren, zijn geëmigreerd, omdat het ontzettend moeilijk is echt succes te hebben met werk van eigen bodem in Nieuw Zeeland.

– Is dat de reden waarom je naar Europa bent gekomen?
Eigenlijk niet, althans niet de oorspronkelijke reden. Ik dacht dat het zo langzamerhand tijd werd om – net als iedereen in Nieuw Zeeland – eens te gaan kijken hoe de rest van de wereld eruit ziet. Ik was toen nog niet van plan mijn brood te gaan verdienen met striptekenen. Ik had die gedachte wel steeds in mijn achterhoofd, maar ik had geen idee wat de mogelijkheden waren.
Ik ben eerst naar Londen gegaan en ik heb daar een jaar of twee gewoond. Ik wist niet veel af van Britse strips, omdat ik altijd meer belangstelling heb gehad voor strips van het Europese vasteland.

– Zijn die in Nieuw Zeeland te krijgen?
Ze zijn moeilijk te vinden, maar ik had vrienden in Australië die een postorderbedrijf hadden, en via hen kreeg ik wel eens strips uit Europa. De eerste die ik zag was een strip van *Druillet* en daarna een of twee *Blueberry's* en een *MacCoy*, en ook werk van Hermann. Dat waren allemaal Franse uitgaven.

– Waarom ben je dan eigenlijk naar Engeland gegaan?
De meeste mensen uit Nieuw Zeeland gaan naar Engelssprekende landen. Ik had graag naar Frankrijk gewild, maar ik begreep wel dat ik het dan ontzettend moeilijk zou krijgen, want ik sprak geen woord Frans. Dus ben ik naar Londen gegaan, en van het een kwam het ander, zodat ik op een gegeven moment voor het blad *2000 AD* kon gaan werken. Ik werd eerst gevraagd om een soort tussendoor-verhaaltje van *Judge Dredd* te maken en daarna moest ik invallen voor een tekenaar die ziek was geworden. Ik heb drie of vier verhalen van *Judge Dredd* getekend, van tien tot twaalf pagina's elk.

– Moest je dat in een vastgelegde stijl doen of was je daar vrij in?
Dat was nogal vrij, want ze hanteren daar een tamelijk ongebruikelijke methode. Er werken daar zoveel tekenaars aan *Judge Dredd* dat ze niet zo erg op de stijl letten, zolang de verhalen maar redelijk op elkaar aansluiten. Daarom is het erg gemakkelijk om nieuwe tekenaars aan de serie te zetten.

– Vond je het leuk werk?
Ja, toen wel. Ik heb er erg veel van geleerd. Aanvankelijk vond ik het leuk om te doen, maar geleidelijk werd ik steeds minder tevreden over mijn werk. Ik kon mezelf steeds minder goed terugvinden in de strip, omdat ik vond dat er veel meer uit te halen was geweest. We dreven naar mijn idee te-

veel van het uitgangspunt af en toen ik een jaar lang *Judge Dredd* had getekend, wilde ik dolgraag iets anders gaan doen waar ik meer van mezelf in kwijt zou kunnen.
We *(Colin en zijn vriendin Janet Gale, Red.)* woonden toen in Parijs en we hebben wat ideeën op papier gezet en de eerste plaat van een nieuw verhaal getekend. Daarmee zijn we twee of drie uitgevers langsgegaan, maar ik had geen idee of ze belangstelling zouden hebben voor het soort verhaal dat ik wilde maken. Bovendien sprak ik nog maar uiterst gebrekkig Frans. Toch was het alleen al interessant om hun reakties eens te peilen. We gingen eerst naar *Circus*, omdat ik dacht dat het soort verhalen dat ik wilde maken, het beste in dat blad zou passen. Ik bofte, want ze hadden in ieder geval genoeg belangstelling om meer tekenwerk te willen zien. Dus hebben we een resumé van het verhaal gemaakt en de eerste vier of vijf pagina's uitgewerkt, en dat leidde toen tot *Rael*.

– *Toen je met één pagina naar* Circus *ging, had je toen je verhaal al rond?*
Ja, het verhaal was nog niet geschreven, maar ik had stapels blaadjes met aantekeningen, dus ik wist precies hoe de lijn van het verhaal moest verlopen. Maar het uitschrijven van het hele verhaal bleek veel moeilijker te zijn dan ik gedacht had, want ik had daar geen enkele ervaring in. Bovendien had ik weinig kijk op de manier waarop in Europa strips geschreven worden, want in die tijd was het voor mij een hele klus om me door een Frans stripalbum heen te werken; dat is het trouwens nog wel. De manier van vertellen op het Europese vasteland verschilt veel van de wijze waarop ik in Engeland gewerkt heb. Ik kon niet precies aanwijzen wat de verschillen precies waren... Mischien kan ik dat nog wel niet, maar ik heb er nu toch wel iets meer kijk op gekregen.

– *Wat zijn de belangrijkste verschillen?*
Hier op het vasteland ligt duidelijk meer nadruk op de karakters dan op de aktie. Engelse strips bestaan vrijwel uitsluitend uit aktie, ze zijn heel direkt. Als je zo'n strip uithebt, bestaat er geen enkele behoefte om hem nog eens opnieuw te lezen, omdat ze niet gemaakt zijn om je aan het denken te zetten, behalve op een uiterst oppervlakkig humoristisch niveau. Ik stond er van versteld hoeveel meer nadruk er in de strips hier wordt gelegd op thema en karakter. In het algemeen zit er veel meer achter zo'n strip dan je op het eerst gezicht zou zeggen.

Trilogie

– *Wat voor verhaal is* Rael*?*
Het is een soort science-fictionstrip, omdat ik graag iets in dat genre wilde tekenen. Dit genre is namelijk goed bruikbaar om er de thema's in te verwerken die ik graag in mijn verhaal wilde leggen. Het belangrijkste thema wordt gevormd door iets dat wij zelf ook geleidelijk hebben ontdekt: dat alles veel ingewikkelder in elkaar zit dan op het eerste gezicht lijkt. Ik heb een drietal hoofdpersonen gekozen en rond elk van hen is een van de drie albums van de serie opgebouwd. In het begin van het eerste verhaal haal ik een van de hoofdpersonen naar voren en breng hem en de anderen in een situatie waar de lezer nog weinig van begrijpt. Maar het is de bedoeling dat de lezer er geleidelijk meer kijk op gaat krijgen naarmate het verhaal zich verder ontwikkelt. Het tweede deel begint op een later tijdstip dan dat van het einde van het eerste verhaal en de nadruk ligt dan op de tweede hoofdpersoon, die *Mantell* heet, en dat is dan ook de titel van dat deel. Het derde en laatste verhaal gaat over de vrouwelijke hoofdpersoon, *Alia*.

– *Dat is een nogal ongebruikelijke werkwijze.*
Ja, dat geloof ik ook, maar het is iets dat we al lang van plan waren omdat het een goede manier is om een trilogie op te bouwen. En het is ook een goede manier om de karakters uit te bouwen: we hebben drie duidelijk onderscheiden persoonlijkheden die op een bepaalde manier op elkaar reageren.

– *Heb je* Rael *samen met Janet geschreven?*
Ik heb eerst diep nagedacht over de plot en een paar pagina's uitgewekt, en daarna hebben we er samen een heleboel aspekten aan toegevoegd. Ik ging dan dialogen schrijven, waar we samen lang over praat-

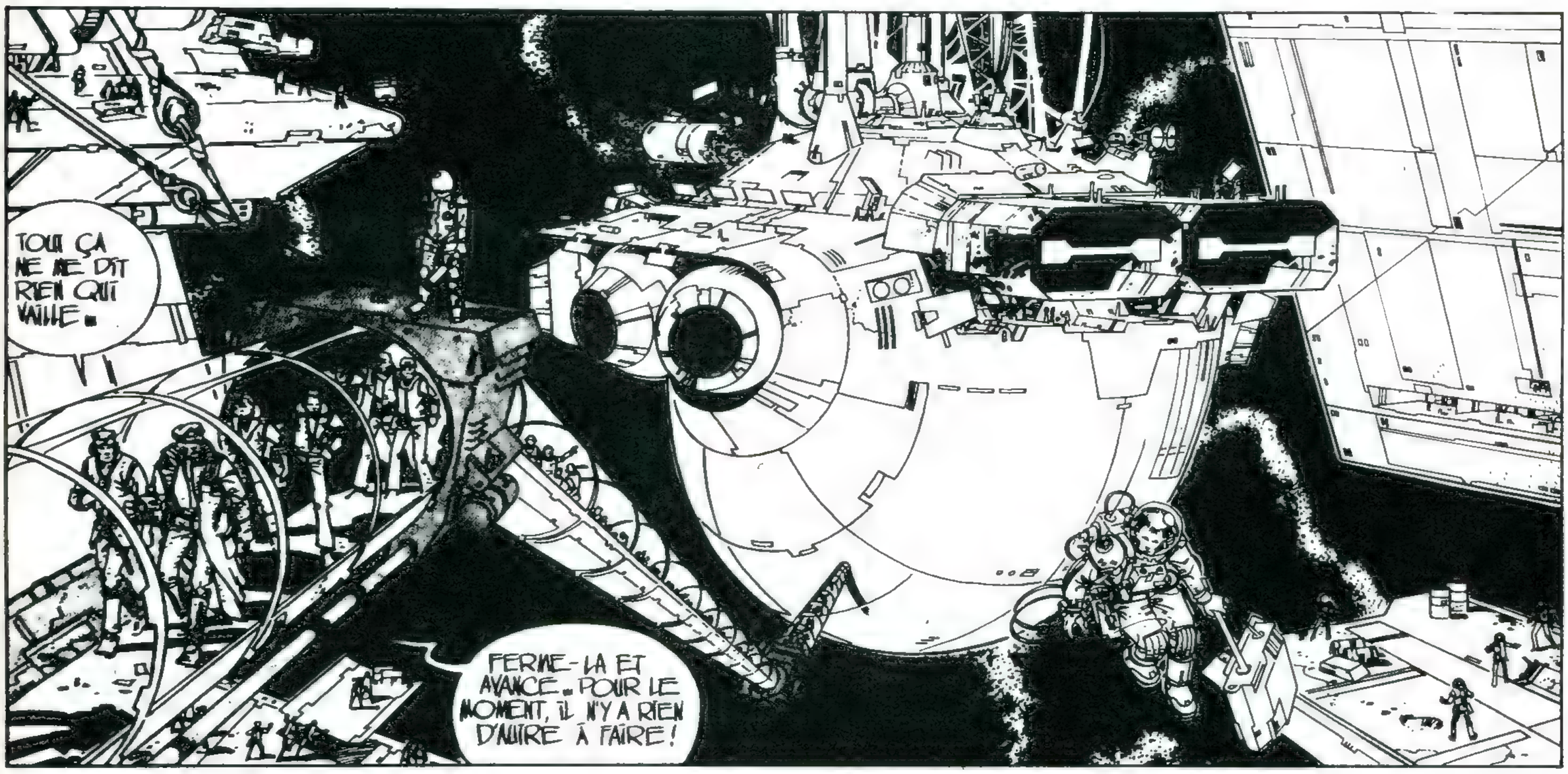

ten. Het is erg gemakkelijk om gewoon maar een verhaaltje te schrijven waarin de problemen worden opgelost door aktie of geweld, maar je hebt er heel wat denkwerk voor nodig om een verhaal te vertellen dat een subtieler niveau bereikt. En dat hebben we de laatste jaren geprobeerd te doen.

– *Is het een psychologisch verhaal?*
Het is in de eerste plaats een avonturenverhaal. Als het me lukt om een spannend verhaal te vertellen, ben ik al tevreden. En als er dan nog een paar van de onderliggende thema's door dat oppervlakkige niveau heen schemeren... Maar in de eerste plaats moet het spannend zijn en als zodanig sukses hebben, want ik weet nog niet genoeg van scenarioschrijven af om nu al een erg diepzinnig verhaal te kunnen maken. Vooral omdat het een science-fiction verhaal is wilde we er niet al teveel tekst inbrengen en alles heel nauwkeurig aan de lezer uitleggen. Ik zou het prettig vinden als iemand die het verhaal gelezen heeft, niet helemaal zeker weet wat er nu precies is gebeurd. Ik hoop dan dat zijn belangstelling voldoende gewekt is om het verhaal nog eens opnieuw te lezen om daarachter te komen. Het is mijn bedoeling om de lezer geleidelijk meer te laten begrijpen van de situatie, naarmate er meer verhalen verschijnen.

– *De verhalen vullen elkaar dus aan?*
Ja, hopelijk wel. Ik houd zelf van het lezen van verhalen waarin nog niet alles meteen vast ligt, waarin niet alles duidelijk is en waarin je steeds meer informatie krijgt naarmate je verder leest.

– *Speelt* Rael *zich in de nabije toekomst af?*
Ja, in de zeer nabije toekomst. Ik heb geprobeerd een aantal ontwikkelingen van onze tijd door te trekken naar de toekomst. Ik hoop dat dat de lezer meer bij het verhaal zal betrekken.

– *Is het een post-atomaire strip?*
Nee, maar wel een post-iets. Het verhaal begint een paar jaar na een ongeluk met biologische eksperimenten waardoor een nieuw virus is ontstaan, waartegen bijna niemand voldoende afweerstoffen heeft. Er zijn dus maar weinig overlevenden. Maar het is dus niet zo dat de hele wereld is verwoest. Persoonlijk vind ik, vooral in het licht van recente ontdekkingen, het idee van een post-atomaire wereld bijzonder afschrikwekkend. Want het moet nu toch voor iedereen duidelijk zijn dat er in geval van een kernoorlog weinig kans op overleving meer is. En de kans dat er zo'n ramp gebeurt is toch wel bijzonder groot geworden. Veel groter dan de mensen tien of vijf jaar geleden nog dachten. En bovendien ben ik ontzettend bang voor allerlei biologische eksperimenten waar ze mee bezig zijn. Ik geloof dat daarmee binnen niet al te lange tijd afschuwelijke ongelukken kunnen gebeuren.
In *Rael* zijn er na een dergelijk ongeluk dan ook maar weinig overlevenden. Vlak voor die ramp zijn er ruimteschepen ontdekt, een soort kolonies, en de regerende klasse heeft van die stations gebruik gemaakt om de ramp te overleven. Mijn verhaal begint met de overlevenden op aarde, die ontzet-

LE SURLENDEMAIN APRÈS AVOIR CHEVAUCHÉ PRESQUE SANS DÉBOTTER, EN ÉVITANT TOUT VIEU HABITÉ, BLUEBERRY ATTEINT LES PREMIERS CONTREFORTS DES MONTAGNES...
GOOD LORD! VA ME FALLOIR DES SEMAINES POUR FOUILLER CE DÉDALE DE CANYONS ET DE FORÊTS!

tend veel moeite hebben om in leven te blijven, terwijl ook de vroegere regerende klasse in die ruimtestations het daarmee niet erg makkelijk heeft. Die twee groepen hebben elkaar nodig en op het kontakt dat ze daarvoor moeten onderhouden, is mijn verhaal gebaseerd.

– Ben je als science-fictionliefhebber een fan van films als Star Wars*?*
Nee, ik beschouw die film als een enorme verspilling van technologie. De laatste heb ik niet gezien, want na deel twee had ik er al genoeg van. De technische foefjes daarin vind ik verbluffend, maar ik kan absoluut niet begrijpen waarom ze er zulke simpele verhaaltjes van maken. Nou ja, de reden is natuurlijk *geld*... Al dat technisch kunnen zou gebruikt moeten worden om een verhaal te vertellen dat de moeite waard is, dat wat meer diepgang heeft. Er bestaan genoeg goede science-fiction-verhalen... Maar volgens het Hollywoodsysteem moet er in de eerste plaats voor amusement gezorgd worden, voor kommercieel amusement. Terwijl er toch zoveel verhalen zijn die met behulp van al die geavanceerde technologie ontzettend goed verfilmd zouden kunnen worden...

– Werk je op dit moment zowel aan Rael *als aan* Blueberry*?*
Op dit moment werk ik alleen aan *Blueberry*, hoewel ik al wel een begin heb gemaakt aan het tweede verhaal van *Rael* voor *Circus*. En ik zal daar snel nog wel wat aan moeten doen, want ik geloof dat het al in februari gaat verschijnen. Oorspronkelijk had ik *Blueberry* wat sneller willen afwerken, zodat ik tijd genoeg zou hebben om het verhaal voor *Circus* te kunnen maken.

– Hoe ben je bij Blueberry *terecht gekomen?*
Volkomen onverwacht! Ik kende *Blueberry* al, ik vond het een erg goede serie. Giraud is een geweldig tekenaar.
Ik heb ontzettend veel geleerd van de manier waarop Giraud werkt. Voor de serie *De Jonge Jaren van Blueberry* ben ik gevraagd door toedoen van een vriend van me in Parijs, die fotokopieën had van de eerste pagina's van *Rael*. Hij heeft die aan Jean-Michel Charlier laten zien, begin vorig jaar, en die was er nogal in geïnteresseerd omdat hij al lang van plan was *De Jonge Jaren* weer nieuw leven in te blazen. Charlier liep dus al te zoeken naar iemand die de serie zou kunnen tekenen, want Giraud heeft het veel te druk voor twee series naast elkaar.
– Wilde Charlier die Jonge Jaren*-serie niet ook voortzetten omdat Giraud niet meer al zijn tijd aan de hoofdserie van* Blueberry *kan besteden.*
Ja, Giraud is met een heleboel dingen tegelijk bezig. Het is de bedoeling dat de twee series tegelijkertijd gaan lopen, net zoals dat tegenwoordig bij *Roodbaard* het geval is.
Vorig jaar september waren we in Parijs om te proberen een tweede stripserie, naast *Rael*, aan tijdschriften te verkopen, toen we volkomen onverwacht werden benaderd door Novedi en door Charlier en Giraud. Ze vroegen toen of ik belangstelling had om *De Jonge Jaren* over te nemen.

– Zei je toen meteen 'ja'
Nee, niet meteen. Ik was – en dat ben ik nog steeds – een beetje huiverig omdat ik de eerste ben die naast Giraud een verhaal van *Blueberry* tekent. Dat blijft een uiterst riskante onderneming, want het is een erg belangrijke stripserie.

– Probeer je precies zo te tekenen als Giraud?
Nee, dat hoeft niet. Van het begin af aan hebben ze tegen me gezegd dat ik het op

mijn eigen manier mag doen en dat ik de strip zo snel mogelijk mijn eigen richting op mag sturen. Daarom let ik er niet zo op dat het net lijkt of Giraud dat verhaal zou hebben getekend.

– Is het niet moeilijk om met een stripfiguur te werken die niet van jezelf is?
Dat is moeilijk ja, vooral in visuele zin, want zijn trekken liggen zeer scherp vast. Ik betrap me er voortdurend op dat ik te dicht op de bestaande *Blueberry* van Giraud zit en dat ik te weinig probeer hem wat jonger te laten lijken. Maar met de schrijverskant van zijn karakter heb ik weinig te maken.

– Heb je veel kontakt met Charlier?
Ja, nogal, we moeten hem regelmatig opbellen om achter de preciese betekenis van bepaalde woorden in het scenario te komen, bepaalde termen die in het Frans net even iets anders betekenen dan in het Engels. Charlier schrijft zijn scenario's in het Frans. Maar ik hoef tegenwoordig steeds minder echt te vertalen, want ik begin gewend te raken aan zijn schrijfstijl en ik beheers het Frans tegenwoordig ook wat beter.

– Overleg je veel met Charlier nadat je de pagina's hebt getekend?
Nee, hij schrijft een erg sterk scenario, dus hij vertelt me precies hoe hij het hebben wil. Maar af en toe stelt hij kleine veranderingen in mijn tekeningen voor. Giraud doet dat ook wel, als hij een pagina te zien krijgt.

– Als Charlier zo'n strak scenario schrijft, houd je dan nog genoeg vrijheid over om er je eigen strip van te maken?
Dat is moeilijk te zeggen, want ik verander zo weinig mogelijk in zijn scenario's, omdat ik vind dat hij mijn mogelijkheden op tekengebied enorm versterkt door mij als het ware voor het blok te zetten. Ik houd me zoveel mogelijk aan zijn scenario en als ik dan al eens iets verander, blijkt Charlier erg bevatteljk voor de reden waarom ik het doe. Ik ben nog een beginneling in het vak, terwijl Charlier zo verschrikkeljk veel meer kennis heeft van het maken van een strip. Een ervarener tekenaar zou er mischien veel meer van zichzelf in kunnen leggen. Mischien ben ik me wat al tezeer bewust van het belang van de *Blueberry*-serie als geheel, maar ik probeer vooral om mijn eigen verhaal zo getrouw mogelijk aan de reeds verschenen albums te houden.

– Zet je De Jonge Jaren *voort waar Giraud is gestopt? In de burgeroorlog?*
Ja, het moment waarop het laatste verhaal, of eigenlijk het voorlaatste verhaal *(zie album 3, red.)* eindigde, is het punt waar ik begin.

– Heb je veel dokumentatie nodig?
Ja, daar heb ik de afgelopen twee of drie maanden veel werk van gemaaakt. Ik heb me helemaal in de burgeroorlog gestort, vooral in de visuele aspekten ervan.

– Is er genoeg materiaal te vinden?
Ik weet niet of je wel ooit genoeg materiaal kunt hebben... Maar ik ben tevreden met het visuele referentiemateriaal dat ik momenteel heb. Eigenlijk is het een beetje ironisch dat het verhaal waar ik mee bezig ben, steeds minder met de echte Burgeroorlog te maken krijgt, dus met de 'formele' Burgeroorlog. Het verhaal begint wel in die oorlog en gebruikt die oorlog ook wel als achtergrond, maar het is beslist geen typische oorlogsstrip.

– Blueberry vecht zijn eigen oorlog...
Ja, precies. In de *Jonge Jaren*-verhalen van Giraud kon ik er ook al moeilijk achter komen wat er nu eigenlijk in die Burgeroorlog gebeurde, want Blueberry beleefde zijn eigen avonturen. En dat doet hij in mijn verhaal ook, hoewel de beginsituatie duidelijk ongeveer halverwege de Burgeroorlog speelt.

– De manier waarop je werkt met Blueberry is heel anders dan die met je eigen strip Rael. *In een science-fictionverhaal kun je omgeving, kleding en dergelijke allemaal zelf bedenken.*
Toch wilde ik Blueberry erg graag maken als alternatief, omdat ik de discipline die daarvoor nodig is belangrijk vind en omdat ik het leuk vind dokumentatie bij elkaar te zoeken. Daarnaast was dat tweede eigen

verhaal, dat ik aan de Franse tijdschriften probeerde te verkopen, ook een historische strip. Die speelde in de Boerenoorlog, in Zuid-Afrika in 1899. Ik houd wel van historische verhalen. Dat ik nu tegelijk *Blueberry* maak en mijn eigen serie, zorgt voor een goed evenwicht omdat de werkwijzen zo verschillend zijn, dat maakt het werk afwisselend.
Werken aan *Blueberry* betekent voor mij uitsluitend het visualiseren van een verhaal. Ik heb nog geen idee welke kant dat verhaal op zal gaan, want Charlier schrijft telkens maar een paar pagina's van het scenario tegelijk. Toch denk ik dat het wat meer verband zal krijgen met de historische gebeurtenissen.

– Is de manier waarop Charlier schrijft niet een beetje gevaarlijk?
Ik ben er zeker van dat hij precies weet wat hij doet, zodat hij mij alle informatie geeft die relevant is voor het verhaal als geheel. En het heeft nog een speciaal voordeel, omdat ik nooit weet of bepaalde bijfiguren later in het verhaal nog eens een hoofdrol zullen gaan spelen, of dat ze op maar één of twee pagina's voorkomen en daarna definitief verdwijnen. Daarom ben ik verplicht aan alle bijfiguren veel aandacht te besteden, want misschien moeten sommigen van hen nog dertig pagina's lang mee.

– Was het moeilijk om Blueberry over te nemen?
Ja, ik moest me er bijzonder goed op koncentreren, op het visuele aspekt, en bovendien zit het verhaal ook nogal ingewikkeld in elkaar. Deze strip eist veel meer van me dan ik van mezelf eiste bij het maken van *Rael*. Toch vind ik het geweldig, want ik leer er op deze manier ontzettend veel bij. Ik word nu gedwongen om dingen te tekenen waarvan ik twee jaar geleden nog geloofde dat ik het helemaal niet kon. Het kost me heel veel tijd voordat een pagina er een beetje acceptabel uitziet. Want er zijn al zo'n vierentwintig *Blueberry*-albums, en daar moet ik toch minstens een beetje rekening mee houden.

– Zijn er bepaalde dingen die je erg graag tekent, of dingen waaraan je juist een hekel hebt?
Voor het allereerste plaatje dat ik moest tekenen stond in het scenario de beschrijving: drie huifkarren en ongeveer honderd ruiters... Ik schrok me dood! Ik had in mijn hele leven mischien drie keer een paard getekend en nu werd ik ineens in het diepe gegooid. Maar toch heb ik er veel van geleerd, want het is me gelukt dat plaatje te maken zonder die honderd paarden te tekenen, maar wel de suggestie te wekken dat ze er allemaal zijn.

– Je hoort wel eens dat het paard het moeilijkste dier is om te tekenen...
Een paard is gemakkelijk om te tekenen, maar het is ontzettend moeilijk de indruk te geven dat hij ook werkelijk leeft. Vooral als je je baseert op foto's. Het is een hele klus om ze werkelijk te laten bewegen. En voor mij is het extra moeilijk omdat Giraud juist zo geweldig goed paarden kan tekenen. Het is dus duidelijk dat er op mijn eerste pagina's wel wat paarden staan die net dood lijken. Maar nu weet ik al veel beter hoe ze er uitzien en hoe ze bewegen, want ik ben zelf gaan rijden en ik heb heel wat meer foto's bestudeerd.

– En het tekenen van landschappen?
Landschappen zijn wel moeilijk, omdat het verhaal zich afspeelt in een streek waar weinig duidelijke dokumentatie over te vinden is.

– Helpt Charlier je met de dokumentatie?
Hij zegt in zijn scenario's erg duidelijk wat voor een soort landschap hij hebben wil. Toch wilde ik liever wat visuele dokumentatie opscharrelen, vooral in het begin van het verhaal, omdat ik geen idee had hoe dat bepaalde gedeelte van de Verenigde Staten waar het verhaal zich afspeelt, er uitziet. Het opzoeken van dokumentatie vind ik erg boeiend, van uniformen en wapens en al die andere dingen. Dat is leuk, want op een gegeven moment bereik je een stadium waarin je authentieker kunt zijn dan nodig is. Het schept ook problemen, want je krijgt in de gaten op welke punten andere strips en films de zaken verkeerd voorstellen. Als je er veel boeken over hebt bestudeerd en je gaat dan naar een film kijken die in de Burgeroorlog speelt, dan is het heel raar om van alles te zien dat niet klopt. De meeste mensen hebben een soort clichébeeld van de Burgeroorlog, net als van het Wilde Westen, van die konventionele voorstellingen van een colt op de heup in een holster, maar die bestonden toen helemaal niet in die vorm. Dat vormt een probleem, omdat het hele genre bestaat bij de gratie van die cliché's. Het interessante van de wijze waarop de Europese strips de western benaderen is dat zij zich afzetten tegen de cliché's van de Amerikaanse benadering.

– Vind je dat het nodig is om je verhaal zo historisch verantwoord mogelijk te tekenen?
Ja, ik wil wel zo authentiek mogelijk werken, vooral op het visuele vlak. In het verhaal gebeuren natuurlijk dingen die niet echt gebeurd zijn, maar de tekeningen probeer ik toch wel zo korrekt mogelijk te maken.

– Is dat mogelijk?
Ik geloof van wel, er bestaat erg veel dokumentatie. Het is ook maar betrekkelijk, omdat grote veldslagen van de Burgeroorlog er natuurlijk anders uitzien dan de gebeurtenissen in het verhaal waar ik nu mee bezig ben, dat zich in de Mid-West afspeelt. Als je de tekeningen ziet, zou je niet direkt beseffen dat het verhaal in de Burgeroorlog speelt.

– Je tekent nu tegelijkertijd twee verschillende soorten strips. Aan welke van de twee zou je de voorkeur geven, als je moest kiezen?
Ik weet het niet, ik hoef gelukkig niet te kiezen. Allebei hebben ze voor een tekenaar moeilijke kanten. Het sciencefictionverhaal schrijf ik zelf, dus is het moeilijk om de twee strips met elkaar te vergelijken. Het is juist prettig om ze af te wisselen, dat zorgt voor een evenwicht.

– Is het niet plezieriger om je eigen verhaal te schrijven?
Niet als een vaste regel, geloof ik. Jaren geleden vond ik het nog ontzettend belangrijk om zelf m'n eigen strips te schrijven en te tekenen, maar nu ben ik daarvan afgestapt. Ik geloof dat je in samenwerking met anderen dynamischer strips kunt produceren. Ikzelf heb gemerkt dat de samenwerking met een schrijver erg goed is voor mijn ontwikkeling als tekenaar. Het heeft mijn blikveld en mogelijkheden enorm verruimd.

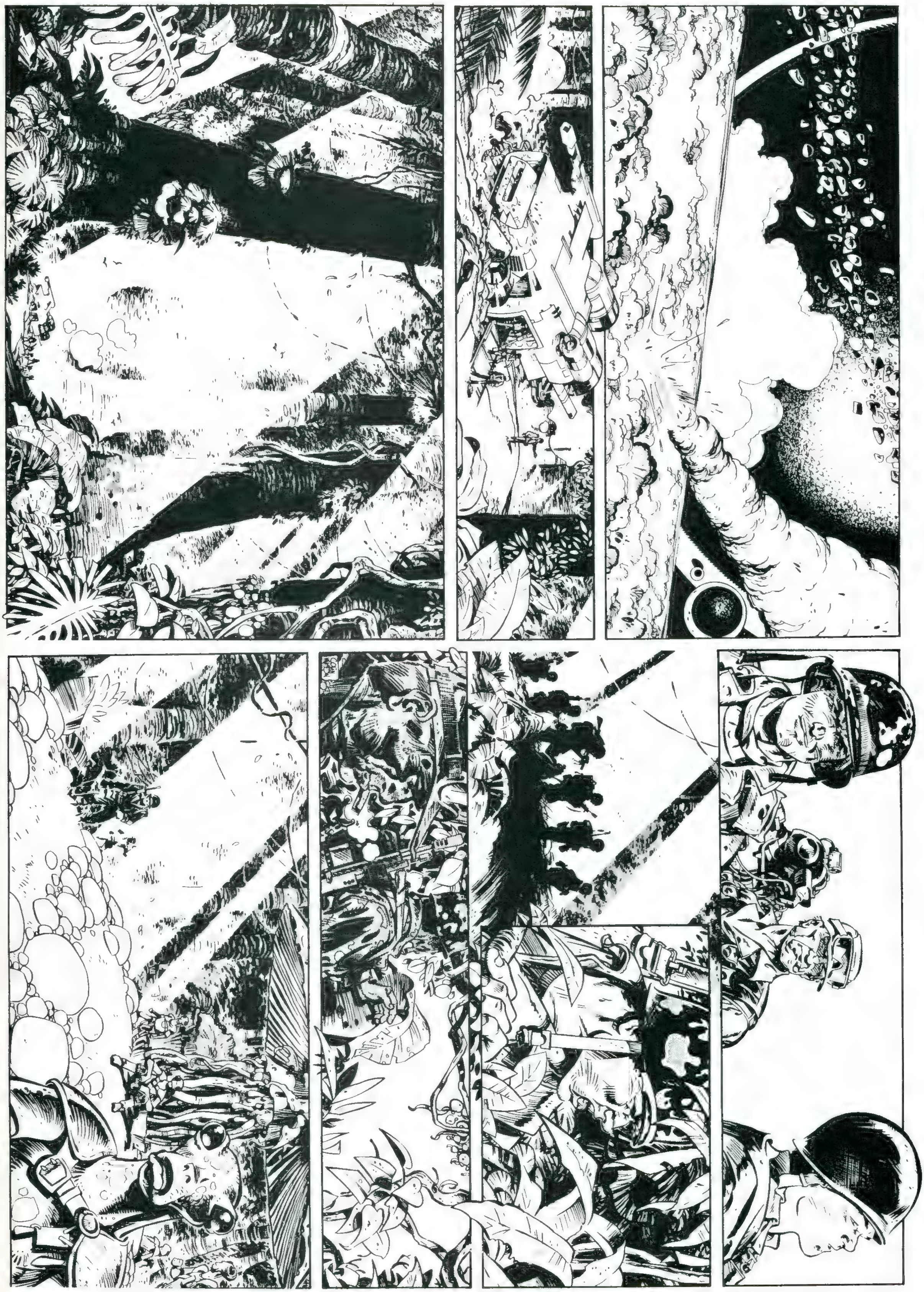

Long time no see

impressies van de stripdriedaagse '84

door Martin Wassington

**Na zes jaar maar weer eens naar een stripdag, kijken of het weer leuk is...
Alleen gegaan, zonder vrouw en kroost, leek me easier, zo'n aanhang verveelt zich doorgaans toch maar te pletter bij al dat 'incrowd gelul'.
En...? Was het weer leuk, dat stripwereldje?**

Eerst penetreren via de genodigden/persingang, want anders moet ik binnenkomen via zeer lange duwerige rij, en daar heb ik altijd de pest aan gehad ook bij Ajax toen. Proberen dus maar langs statige heren met overstrekte rug, is dat nou niet precies die houding uit Het Slaagsysteem van Toonder? Ze monsteren streng vanuit de hoogte de binnenkomers, als je aarzelt slaan ze toe 'de Bigbrothers van Het Schap', zo lijkt 't. Zouden ze me laten betalen of nog vernederender me achteraan laten aansluiten – over mijn lijk als oud-voorzitter, hoewel ze dat me al eens eerder toen ik net was afgetreden probeerden te flikken bij het Rothaanhuis.
Zullen ze me in de nek springen? 'Niet afwachten, maar direkt toeslaan', zei mijn boksleraar toen ik mijn eerste lessen op veertienjarige leeftijd volgde, maar omdat de anderen dat ook leerden heb ik maar kort gebokst. Ik schatte in dat het terugmeppen hier niet zo snel zou gebeuren vanuit die Slaghouding, dus opende ik kordaat met: 'Ik ben zeker wel genodigde, hè? 'Tja, dat lijkt me wel', klonk het niet geheel van harte, maar ik was binnen.
Ik ken ze niet meer zo, die Heren van het Schap, maar volgens De Bree had ik destijds eenzelfde arrogantie over me. Dus wegslikken en ferm doorstappen.
Nu dan links en rechts het hoofd neigen in minzame groet en langs de vele bekenden schrijden. Gepast, vooral niet populair doen. Maar nee hoor, ik ken geen hond meer.
Ze buigen zich rijendik over de kraampjes, waarachter de mij wèl bekenden moeten schuil gaan. Ik verdom het om in de rij te gaan staan (zie boven). Meteen dan aan mijn rechterhand luid geblèr... hé gesmokkelde horloges hier te koop? ... nee toch? Het blijkt een wereldkampioenschap of de regionale voorronden van het Suske en Wiske snellezen. Yeach, ai, me hoe kom je erop. Vreselijk natuurlijk die nieuwe Suske en Wiske-verhalen maar... hoewel misschien toch wel goed om ze dan maar zo snel mogelijk door te lezen. Maar 'van de prijs' een stapel Suske en Wiske-albums heb je dan toch ook maar heel kort plezier, want wie kan zo'n winnend op hol geslagen wicht nog remmen? Ah dan toch links (!) het licht... **Drukwerk** ze hebben alle stormen overleefd, terwijl ze destijds toch zo elitair bezig waren, bravo! Jammer, en stom dat ik hun Ger Rijff, die ooit nog eens een fantastische strip over Elvis zal maken, niet heb meegenomen.
Hé, **Dé Stoof** staat er ook bij met zijn aantrekkelijke uitgeverscompagnon(e). Hans heeft een ware metamorfose ondergaan, neigt steeds meer naar een echte stripfiguur, het hoogst bereikbare voor de kenners, maar erg opgewekt en behulpzaam als altijd... de regelneef.
Als hij me wat beduusd ziet rondkijken pakt hij me beet en sleept me mee naar een achteraf barretje, waar verder alleen wat bovenbaasjes aan het onderhandelen zijn, het gesprekje is kort, maar ik voel weer wat vaste grond onder de voeten.
Terug meelopend bots ik tegen **Martin Lodewijk** aan, tjee, ik herken hem haast niet, hij mij wel helaas, want ik heb sinds Stripschrift 99 nog boeken van hem, waarnaar ik al jaren nijver speur. Vluchten kan niet meer, gelukkig heeft hij het ook benauwd, want een jeugdige fan wil een tekeningetje. Snel ontfutsel ik de kleine man zijn potlood en vraag Martin zijn adres in mijn boekje te schrijven, gered! Ik beloof alles, maar later kan ik het adres nergens meer terugvinden! Ik heb het wel behoorlijk warm gekregen inmiddels. Nu op naar Stripschrift, bestaat het nog? Of heeft De Meulder definitief toegeslagen? Het bestaat nog dat weet ik, ik heb een abonnement. Ah, daar **Frederiks**, begroet me als vanouds, leuk zeg. Tijdens het volgende als altijd zeer warrige gesprek staat hij regelmatig op, grist stapeltjes Stripschriften bijeen die hij aan deze of gene weggeeft, relatiegeschenken, recensie-exemplaren, corruptie ... of zouden ze nu echt onverkoopbaar geworden zijn?
En die man in die ruitjesbroek wat doet die daar verdomme, komt hij uit Billie Turf of rechtstreeks van de golflinks? Het blijkt de uitgever, ai, ai! De transpiratie loopt me nu tappelings over de rug. Te paard, we zijn verraden!
Uit de dikke ijskast krijg ik snel achtereen wat pilsemannetjes. Ik kalmeer en m'n stemming stijgt.

Door de omroepinstallatie wordt de direkte omgeving wat paniekerig geterroriseerd... allejezus wat een herrie, 'n soort radio lawaai-papegaai, en dan nog die klanken bah, Godert Gnerref bij de info komen, Jezoem Haden bij stand 23 voor het signeren van Okkie Neuspeuter bij de vieze Nazels. De namen blijken voor tekenaars te staan, maar voor mij is het nog adakadabra. Dan nog de mededeling dat de stem toebehoort aan de vriendin van een bestuurslid, niets blijft mij bespaard. Het lijkt wel of ik honderd jaar met Doornroosje geslapen heb. Hoe moet dat nou verder met mijn dodelijke eighty-four comeback?
Kijk daar, videolia – die gezette heer moet de voorzitter zijn, want hij maakt een zekere indruk en deelt prijzen uit.
Binnen handbereik is daar dan ook opeens **Har Brok** (kelpak), waardoor Hans mij even ronduit rond kan leiden. Eerst langs een expositie van kartoens uit Knokke-

Heist – mijn hart bonst! Nee, toch van Peter Nieuwen. En als laatste hangt daar een echte Rumen, de Bulgaar van wiens werk ik idolaat ben. Wat een handen maakt die man zeg! Een half jaar geleden stond hij nog in het duister op mijn boot rond te scharrelen, maar net toen ik hem een kink wilde geven, omdat hij de zoveelste inbrekende junk leek, herkende ik hem goddank. Achteraf zat ik wel weer drie maanden in de schuld, omdat ik een kartoen van hem kocht. Wat een maecenas ben ik toch.

Dan de ruilbeurs waar ik altijd al de pest aan had. Al die eikelmannetjes met hun twee Ducks plus een Pep tegen een Eric plus vijftien HO of OH – plaatjes, wat was het ook weer?

Zoon Iljá is nu zo'n negen maanden rijp dus voor Donald Duck dacht ik zo. Zo'n Duckpop zou hij m.i. best eens lekker stevig zich aan willen drukken.

Nonchalant vragen dan 'Hé, kost dat ding daar?' 'Eh, – zonder *echte* aarzeling, dàt ook nog – honderdvijfentwintig gulden, en ik – zak die ik ben – toch beleefd blijven met 'moet ik nog even over denken hoor... tja, de ballen voor 'm. Wegwezen maar weer... dan **Matla**, hé wat leuk nog steeds met Franny en ook zijn haar zit nog net zo, dat blijkt overigens ook zo bij **Fred Julsing** als hij 's avonds met zijn **Anita** de horlepiep danst.

Maar wat een fijn-mooie tekenverhaaltjes heeft Fred toch van die sprookjes gemaakt! Dan naar boven naar de artiestenbàr, **Matena**, toch niet alweer venijnig hebben liggen rollen-bollen met deze of gene en daarbij fiks geblesseerd? Of heeft hij nu een enge ziekte en als hond een anti-krap-kap op? Niets van dat alles, hij blijkt gewoon ladderzat op de fiets een bocht genomen te hebben waar er geen was, ik heradem... waar moet dat heen met die man? Hopen maar dat de problemen ook met zijn hand nu snel voorbij zijn, want hij maakt tegenwoordig toch weergaloos mooie plaatjes al kan niet iedereen hem meer volgen.

Aha erlebnis, leuk, **Piet Wijn** is er ook, dat haalt je de koekoek eindelijk heeft hij dan de Stripschapsprijs gekregen, gerechtigheid. En dan als ik tussen nogal wat stripberoemdheden sta is daar opeens een wat donkere zeer omvangrijke man. Hij stapt met uitgestoken hand op mij toe 'Jou ken 'k nog niet'. Ik hem ook niet. Mijn naam zegt hem niets, hij kan dus ook niemand zijn. Later blijkt hij gevolgd te worden door **Kees de Bree**. Hà, die Kees keurig in het pak, toe maar, jasje, dasje nog steeds nerveus, nú friemelend aan waar manchetknopen horen te zitten.

Met de donkere heer blijkt hij nu de **Peekelmannetjes** of Peekelco te vormen. In de patroongordel die ze met zich torsen zal dan wel wat opname apparatuur of zoiets zitten, ze lijken in ieder geval op jacht en winnen een prijs. Met Kees nog wel veel plezier gehad later die avond. Nog even langs **Mondria**, geen steek veranderd nog altijd een fraai ogende man, toch koop ik zijn nieuwste uitgave niet die heb ik destijds al in het Frans aangeschaft. Ze denken zeker dat ik helemaal stripdebiel ben geworden.

Op weg naar Casterman schiet **P.H. Frankfurther** langs grist hier en daar wat folders weg – christus wat moet die man een verzameling hebben inmiddels. Hoewel veel dingen stuurt hij verbeterd of met aantekeningen retour. Bij Casterman dan de heer **F. Keizer**. Ik weet nu dat hij definitief niet meer groeit, hij is perfekt uitgebalanceerd, heel aardig en spreekt nog netjes ook.

Dan via Stripschrift weer naar Titanic, waar **Frits van der Heide** steeds meer de streng-droevige blik van een Hillstreetblues inspekteur lijkt te krijgen. Daar ook ontmoet ik de Meulder's **Woltrien** tjee wat slank die zal zich wel een ongeluk werken en **Maarten**. Hij heeft het niet zo leuk vandaag met een speciaal voor deze dag geproduceerd album blijkt alles te zijn misgelopen! omslag op het schutblad, advertenties buiten op en verwisselde katerns. Ik heb echt medelijden met hem, dat is wel eens anders geweest! Gelukkig schijnt Matla enkele exemplaren te hebben afgenomen als verzamelaars of handelsobject. Hij begint toch steeds meer op Jezus te lijken, als hij nou es contactlenzen... Ik eindig weer bij Drukwerk waar Hans Stoovelaar regelt dat ik 's avonds aan het koud buffet mag aanzitten. Dat blijkt nogal wat moeite te hebben gekost, ik lig bij het bestuur niet zo lekker, ik mocht immers ook al niet in de jury voor de Stripschapsprijzen.

Met de auto naar het motel dan, me aan de bar gezet, Colaatje, want voorlopig nog even koppie erbij, want het wordt feest.

Verder wat rondjes geven, dat is nooit weg en gelukkig blijk ik later ook de rekening niet te hoeven betalen, dat is mooi meegenomen.

Dan opeens zit de Golden Wonder Boy van het Neerlands Stripwereldje naast me, **Toon van Driel**. Hij heeft 't gemaakt, vertelt me uitvoerig hoe het gaat en dat hij gelukkig teken-assistentie heeft gekregen, want zijn werk is allengs uit de klauw aan

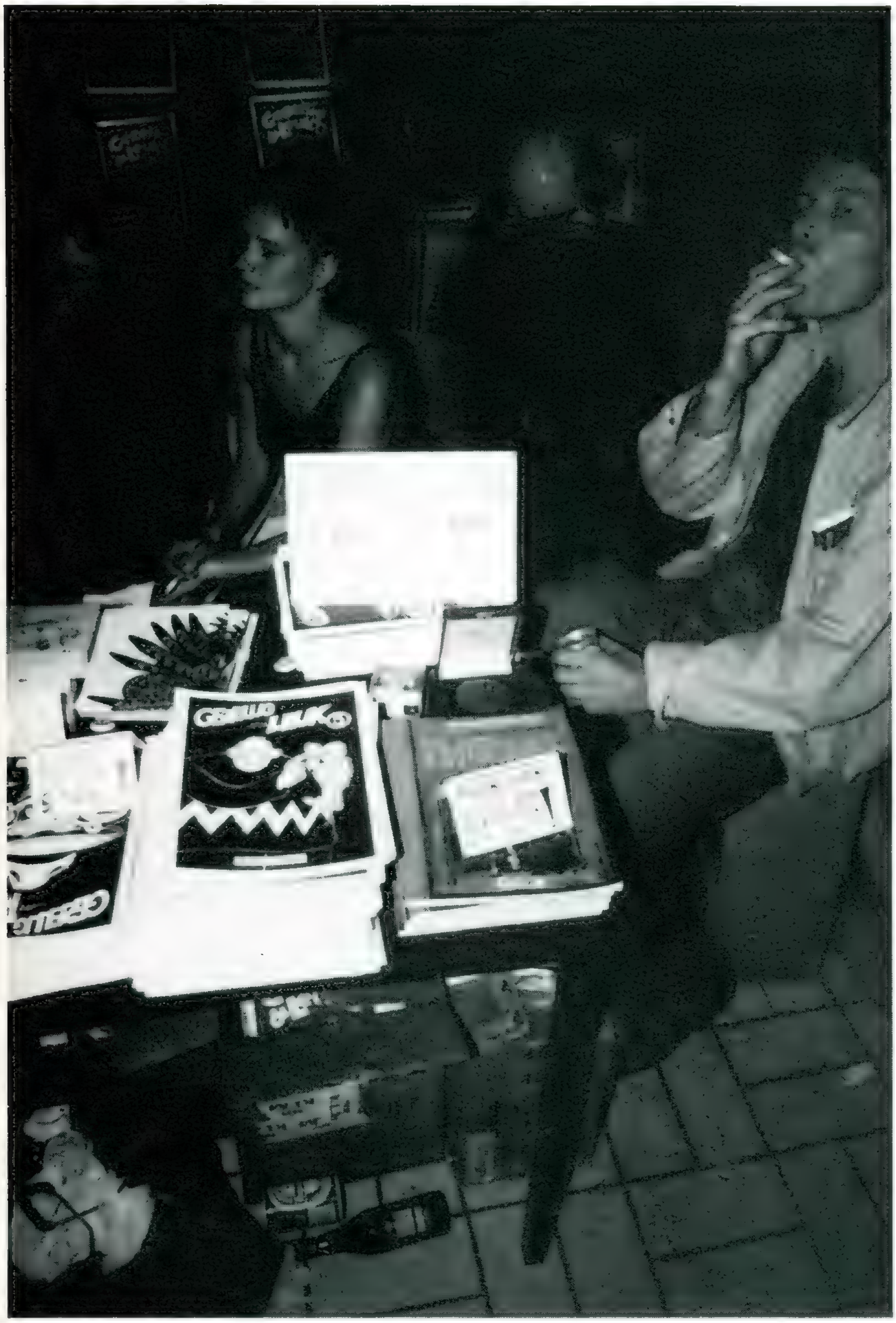

't lopen. Maar waarom zendt de NOS zijn FC Knudde-filmpjes niet uit? Dat zou toch bij de Olympische Spelen gebeuren? Boze tongen beweren dat de NOS de filmpjes alleen heeft aangeschaft om daarmee de omroepverenigingen de loef af te steken. Lekkere frisse handel hoor, de definitieve doorbraak van zo'n aanstormend talent in de knop te smoren, bah. Maar Toon is niet makkelijk plat te krijgen, komt alweer met een nieuw projekt, als dat maar niet van hem gepikt wordt.

Aan mijn andere zijde zet zich nu nietsvermoedend een andere oude bekende neer, waarnaar ik al enige tijd verbeten op jacht ben: **Rob Harren**.

Aha, de schurk nu zal ik toeslaan, maar Rob weet de zaken snel en afdoend te regelen. Hij heeft wel vaker een scheve schaats recht gekregen. Dan de toegang tot het koud buffet. Moeilijk doen, betalen, bonnetjes, het groeit de toegewijde Schapfunctionaris zwaar boven het hoofd. Iedereen blijkt opeens wel een lekker hapje te lusten, aha!

Ik mag erdoor waar anderen worden geweerd zoals, een Stripschriftredakteur. Gôh hoe lang zat hij ook al weer in de redaktie? Zo'n twaalf tot veertien jaar? Jammer, want weer anderen hoor ik onderhandelingen sukselvol afsluiten en later blijkt er voldoende voedsel over om een Afrikaans dorp een maand lang te voeden.

Aan het buffet zit ik aan bij Drukwerk, een jolig stel waarbij zich ook **Paul Rijperman** aansluit, die het onder alle omstandigheden presteert om een heer te lijken. Hij moet alleen niet meer over muziek beginnen met me, tja.

Met een dienstertje krijg ik ruzie over het betalen voor drank tussendoor, kinderachtig van me hoor! Later vertelt ze me dat ik door het oog van de naald gekropen ben want ze wilde het volledige dienblad over me heen kieperen. Mazzel toch weer!

Dan lekkere muziek, waarop redelijk geanimeerd gedanst wordt, waarbij ik **Theo van den Boogaard** en **Kees Kousemaker** ontmoet. Gesettelde heren geworden zeg in ruime pakken. Ik moet toch maar eens goed in de spiegel kijken. Als De Stoof en ik de zingende meisjes wat bloemetjes aanbieden lijkt het een echt feest te worden. Plots is het afgelopen, maar gelukkig tasten de nieuwkomers van Betapress in de geldbuidel en 'the band keeps playin'...

Dan in een kleine groep bijeen kiezen we de koningin van het feest, zetten we **Rob van Eijck** aan het werk en drinken door. Ook **Leo Dreise** laat zich nu flink gelden.

Dan in de bar terug verder doorzakken samen met **Peter van Straaten** bomen over het onderwijs, 'De Middenschool', zeiken over die verdomde van Kemenade met zijn akelige niet te verwezenlijken idealen. Peter had hem al een tijdje in de gaten, hij hoort er nog meer van. Uiteindelijk zijn we het eens, mooi.

Terug naar de band of wat er van over is, de pianist. Het elektro-gebeuren is al ingepakt... nostalgisch blues en ballads zingen. Lekker hoor iedereen kan opeens zingen om deze tijd, al moet je als zanger steeds een toon die blijft hangen voor de pianist terugwippen. Zo blijf je mooi alert ook.

Als iemand dan zegt dat ik ondeugende oogjes heb, wordt het tijd om naar bed te gaan, ik ken mezelf – het is dan half vijf. Kees de Bree heeft goddank een slaapplaats voor me. Even lijkt het slapen nog in gevaar te komen als Leo Dreise met uiterst aantrekkelijke voorstellen komt om de nacht nog wat vrolijker te maken... maar nee.

Als ik de volgende ochtend overdenk wie ik nu echt gemist heb, schiet me **Ger van Wulften** te binnen. Ik heb hem zo graag weer eens gezien, al was het maar om de grenzeloze bewondering die ik voor hem koester dat hij het toch altijd net weer blijkt te redden. Later lees ik in Striprofiel hoe het zit, maar na drie keer snap ik 't nog niet.

Als ik wat later weer naar Het Turfschip schuifel, de nacht drukt nog zwaar, roept een jongetje, terwijl hij naar mij wijst, 'Kijk, daar gaat **Jan Kruis**.! de tekenaar van Jan Jans en de Kinderen'....

Vreemd dat mijn comeback in Stripschrift middels een verslag over een stripconventie gaat, even waanzinnig als mijn debuut destijds over de stripbeurs van Lucca. Daarover had een van de redactieleden het toen nog, ik zal het nooit vergeten, ik geloof dat het Matena of Julsing was 'Wie is die idioot die een verslag schrijft over een stripcongres zonder het ook maar over strips of over het programma te hebben? Gelukkig was de redaktievergadering toen bij mij thuis, waardoor ik me nog net wist te handhaven, maar hij had wel akelig gelijk.

Daarom nu maar een ander einde, het was erg gezellig, de organisatie volgens mijn waarneming bijna perfect, ik heb lekker gegeten en er waren ook nog tonnen strips.

Twee nieuwe delen!

Deel zeven, **Sjors en Sjimmie en de rebellenclub**, is gewijd aan de talloze Nederlandse tekenaars van deze nog steeds immens populaire strip.
Van Frans Piët, wiens Sjors en Sjimmie de meeste ouderen nog wel helder voor de geest zal staan, tot aan Robert van der Kroft, die de strip nu voor het blad EPPO tekent. Talloze unieke illustraties en herdrukken verluchtigen het geheel, 76 pagina's, prijs *f* 25,—.

Deel acht, **Vrouwen van papier**, met als ondertitel 'Erotiek in Strips', is, zoals de ondertitel al aangeeft, gewijd aan de erotiek in de strip. In diverse hoofdstukken komen tekenaars aan bod zoals Guido Crepax, Pichard, Thé Tjong Khing, en onderwerpen als Pin-up-tekeningen, Seks in Amerikaanse Underground strips en Oh! Lala! in Frankrijk. Overbodig te zeggen dat alle artikelen ruim geïllustreerd zijn...
100 pagina's, prijs *f* 25,—

Deze specials, en de vorige delen, zijn te bestellen via de antwoordkaart in het hart van het blad.

Nog steeds verkrijgbaar:
Kuifje van leerlingjournalist tot wereldberoemd reporter, *f* 10,—
Lucky Luke, *f* 19,50
Suske en Wiske, *f* 19,50
De F van Guust Flater, *f* 25,—
De kleurrijke helden van Giraud/Moebius, *f* 25,—

Voor verzending van elk boek wordt *f* 4,25 portokosten in rekening gebracht.

Te bestellen bij:
Vonk Uitgevers
Antwoordnummer 420
3700 VB ZEIST

BOEKEN IN HET KORT

Jijé: *Charles de Foucauld. (Geschiedenis in Beeldverhalen 14).* Uitgeverij Dupuis, prijs: *f* 6,55.

In de nasleep van zijn reeks heiligenlevens, zoals die van Don Bosco, Baden Powell (nou ja, heiligen...) en Jezus zelf, tekende Jijé in 1959 er nog eentje bij, namelijk dat van *Charles de Foucauld.* Onmiddellijk na publikatie in *Robbedoes/Spirou* verscheen er in het Frans een album van, maar de Nederlandse versie heeft tot dit jaar moeten wachten, misschien omdat een Franse heilige ons wat minder zou aanspreken, of omdat het verhaal een stuk Frans kolonialisme bestrijkt, waarvoor Vlamingen en Nederlanders veel minder warmlopen dan de chauvinistische Fransen.
Charles de Foucauld was een officier uit de 'betere' kringen, die het eerste deel van zijn leven doorbracht met leeglopen en excentriek uitspatten, hoewel hij zelfs als arrogante patser het sympathieke trekje vertoonde dat hij volkomen lak had aan autoriteit en kadaverdiscipline. Toen hij op een gegeven moment genoeg had van zijn lege leven, trok hij vanuit Algerije, waar hij als officier gelegerd was, naar het toen nog onbekende Marokko om dat in kaart te brengen. Die tocht, die hij maakte vermomd als jood omdat de toegang aan 'roemi's' op straffe des doods verboden was, stak door zijn ontberingen schril af bij het luxueuze leventje dat hij gewend was. Daarna zag hij Het Licht, werd monnik en sleet de rest van zijn leven in Algerije op uiterst ascetische wijze als apostel van hulpbehoevende Toearegs, waarbij voor hem het bekeren – bij wijze van voorbeeldige uitzondering – niet op de voorgrond stond. Bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog is hij vermoord: zelfs in de afgelegen streken waar hij woonde heeft die volkerenmoord dus nog slachtoffers gemaakt.
Het verhaal komt moeizaam op gang. Het wordt aanvankelijk rustig voortkabbelend verteld, een beetje sloom zelfs, zonder duidelijke hoogtepunten. Maar geleidelijk weet het toch te boeien en word je, of je wilt of niet, wel meegesleept met de vreedzame belevenissen van deze opofferende figuur. En eigenlijk wil je dat niet, want het genre is in feite achterhaald en omdat je er in je jeugd op meestal kleffe wijze mee bent doodgegooid, heb je er een grondige afkeer van gekregen. Dus dat die afschuw half en half overwonnen wordt, pleit voor de talenten van Jijé, die zelf zo'n verhaal nog boeiend weet te maken. En de soms zeer fraaie tekeningen dragen daaraan in niet geringe mate bij.
(RvE)

Peter de Smet & Yvan Delporte: *Otto, Olivier en Oscar: Het verdwenen water.* Uitgeverij Oberon, prijs: *f* 6,55.

De hoofdpersonen in deze voor *Donald Duck* getekende strip zijn de kater Oscar en twee minder duidelijk herkenbare dieren, de broertjes Otto en Olivier. Oscar is tamelijk bijdehand en zelfs enigszins intelligent, en als zodanig steekt hij gunstig af bij zijn twee lotgenoten die voornamelijk geïnteresseerd zijn in leeglopen en konsumeren en duidelijk het wiel niet hebben uitgevonden.
Op hun toch overzee, op zoek naar een soort luilekkerland waarover Oscars grootvader ooit als koning geheerst heeft, lijden zij schipbreuk en stranden zij op een eiland waar slagschepen elkaar bestoken met kanonballen die zij huren van een zekere doctor Muesli. Die schepen staan echter op palen, bij gebrek aan dragend water. En u begrijpt, de drie O's weten dat probleem geheel huns ondanks op te lossen.
In het tweede verhaal raken zij op een ander eiland verzeild waar een machtsstrijd gaande is tussen Sjarel de Sjamaan en Goestaaf de Goeroe. Inzet van de strijd is de katalogus van een postorderbedrijf, want wie die in zijn bezit heeft, is houder van de absolute macht. Als Olivier als uitverkorene wordt erkend, schept hij aanvankelijk de nodige verwarring, tot doctor Muesli de machtmarkt verziekt door gratis tientallen katalogi te verspreiden, waarmee hij een andere markt probeert aan te boren, waarna de chaos pas goed uitbreekt.
Uit het voorafgaande heeft u waarschijnlijk al begrepen dat de voet weer volkomen van de rem is. Doldwaze, maar zeer originele plotjes, verluchtigd door het specifieke taalgebruik van Peter de Smet, die het geheel in zijn volstrekt eigen stijl helder weet vorm te geven. De twee verhalen zijn niet steeds van het begin tot het eind even boeiend, maar bieden voldoende reden tot vertier en jolijt om ze tot aanraders uit te roepen. Het is alleen volstrekt onbegrijpelijk dat ze enige jaren geleden in *Donald Duck* zijn verschenen, want voor een kind van een jaar of acht zijn ze veel te hoog gegrepen. Maar voor de in leeftijd verder gevorderde liefhebbers van de smakelijke De Smet-stijl is het weer genieten geblazen.
(RvE)

MiTacq & Charlier: *Joris Jasper, Eerste Avonturen.* Uitgeverij Dupuis, prijs: *f* 28,—.

Joris Jasper, Eerste Avonturen is een ongewone Dupuis-uitgave, zowel door de grootte als door de omvang van het boek. De grootte wordt verklaard door het feit dat deze verhalen oorspronkelijk in *Pilote* zijn verschenen dat toen, in de eerste helft van de zestiger jaren, nog het voor Nederland ongebruikelijke grote formaat had van de vooroorlogse stripbladen, terwijl de omvang, 192 pagina's, voortkomt uit het feit dat de drie in dit boek gepubliceerde verhalen gevarieerde aantallen afleveringen hebben in plaats van de voor een album gebruikelijke 44 à 46 pagina's, en daarom maar gezamelijk in dit boek zijn gestopt.
De *Eerste Avonturen* van Joris Jasper zijn een beetje ouderwetse vijftigerjarenjongensboekverhalen, maar dat houdt in dit geval geen negatief oordeel in, want het zijn hecht doortimmerde detectiveplots, aangevuld met een vleugje politiek en mysterie, vakbekwaam in beeld gebracht door oude rot in het vak MiTacq, bij Dupuis beter bekend als de maker van de langlopende serie over *De Beverpatroelje.* Zijn zwartwit-tekeningen, 'gekleurd' met grijze tinten, zijn zeer sfeervol, vooral in het weergeven van sombere wouden, kastelen en gebergten. Verhalen en tekeningen samen geven *Joris Jasper, Eerste Avonturen,* een ouderwetse degelijkheid van grote klasse.
(RvE)

Rousseau/Autheman: *De Gijzelaar (Condor; Collectie Charlie 1.)* Uitg. Dargaud; prijs *f* 6,55.

Kapitein Condor moet in Midden-Amerika een ontvoerde kleindochter loskopen uit handen van de rebellen. Maar de situatie waarin hij terechtkomt is veel ingewikkelder: leden van een extreem-rechtse organisatie proberen het losgeld in handen te krijgen, een compagnon en een Amerikaanse verslaggeefster blijken voor geheime diensten te werken, de ontvoerde dochter zit achter drugs aan, enz. enz.
De komplexiteit maakt het verhaal geloofwaardiger dan de meeste avonturenstrips, hoewel ook in dit album het broeierige jungle-klimaat met name de blanke jongedames op de klieren schijnt te werken; als u begrijpt wat ik bedoel...
De strip is oorspronkelijk in het Franse maandblad *Charlie* gepubliceerd (waarin de hoofdpersoon, Condor, al eerder gesignaleerd kon worden), maar de hoeveelheid tekeningen op een strook laat ook vermoeden dat de strip voor krantenpublikatie geschikt is. Het tekenwerk is, dankzij de min of meer 'klare' lijn overigens heel overzichtelijk gehouden. Een hommage aan Jacobs vinden we op p. 14 waarin de beroemde gevechtsscène met de deksel van een Japanse vuilnisemmer nog eens dunnetjes wordt overgedaan. En verdomd, die deksels lijken ook allemaal op elkaar...
(MS)

B. Duc: *Strips Tekenen en Schrijven* (vertaald uit het frans, oorspronkelijke titel *L'art de la B.D.*). Uitg. Mondria, gebonden, *f* 47,50.

In de schrale jaren tachtig dromen talloze jongeren van een carrière in het stripteken- en schrijfvak. Als je aan een drieturvenhoge kleuter vraagt welk beroep hij wil gaan uitoefenen, klinkt in het rijtje van vuilnisman tot buikspreker sinds kort ook striptekenaar door. Slimme vogels van divers pluimage anticiperen op deze zak vol dromen, storten zich op het stripmedium en ziedaar weer een boek gevuld met illustraties. Tot zover deze mijmering; gelukkig zijn er ook andere geesten met een positieve inslag, die mensen op de hoogte willen brengen van nieuwe ontwikkelingen. In het Nederlandse taalgebied zijn serieuze pogingen ondernomen om informatie door te geven over het maken van stripverhalen en figuren, onder meer door de onlangs overleden D.J. van Exter, als striptekenaar bekend door Brommy en Tommy, en door Jack Hamm middels het boek *Stripfiguren Tekenen* (verschenen bij Gaade).
Bij Editions Jean Glénat te Grenoble (Frankrijk) verscheen in 1982 *L'art de la B.D.,* samengesteld door

B. Duc. De vertaling is net verschenen bij Mondria Uitgevers onder de welluidende titel *Strips Tekenen en Schrijven.* Een lijvig boek van 190 pagina's, met circa 400 illustraties overwegend in zwart/wit. De auteur heeft de intentie de lezer te laten zien op welke wijze striptekenaars werken en welke technieken door hen worden aangewend om hun doelgroep te bereiken. Het boek is gesplitst in drie delen: 1 – de stripkunst, 2 – vertellen in beelden en 3 – grafische vormgeving.
De hoofdstukjes waaruit deze drie delen bestaan zijn eenvoudig van structuur en bevatten in het algemeen vrij korte teksten gesteld in eenvoudige taal. De illustraties worden ondersteund door ultrakorte commentaren. Daar de auteur alle facetten van het striptekenen- en schrijven de revue wil laten passeren, dient hij zich te houden aan een kort bestek, hetgeen oppervlakkigheid in de hand werkt. Een korte weergave van de inhoud van de drie delen:
1. Expressiemiddelen; keuze van het onderwerp; hoe bedenk je een figuur; de klassieke-; de moderne-; de anti-; en de komische held; heldinnen; opponenten; krachten in de natuur; hoe begin je met een scenario; hoe plaats je shots en gezichtspunten en kaders;
2. Montage van de shots; de scènes, bewegen in de strips, opbouw, humor (absurd, komisch, gag, parodie en satire) en realisme (drama); symbolen; grafitti en de klanknabootsing, de zogenaamde onomatopeeën;
3. Gereedschap van de tekenaar, tekenformaten, documentatie, voorbereidende schetsen, uitdrukkingen en houdingen, letteren, inkten en kleuren alsmede de belangrijkste tekenstijlen in het beeldverhaal.
Het devies van de auteur luidt: 'Weet te communiceren met beelden'. Het illustratiemateriaal is geleend van voornamelijk Franse tekenaars uit de stal van Glénat (en de gigant Pratt!). Dit maakt uiteraard niets uit – doel is geweest het aandragen van materiaal om de geïnteresseerden op de hoogte te brengen van de eindeloze mogelijkheden, die het beeldverhaal biedt. Jammer blijft het, dat zo'n Fransman nog nooit heeft gehoord van de Hollandse school, waarbij teksten onder de illustraties staan. Ach u weet wel al die Bommels, Eric de Noorman, Kapitein Rob en nog veel meer vijftiger jaren helden. Deze nog springlevende stripvorm is buiten Nederland niet of nauwelijks bekend. Is dit nu de handige syllabus, waar degene die het stripvak onder de knie wil krijgen, op zit te wachten? Nee, wel geeft het boek op overzichtelijke wijze aan wat de mogelijkheden zijn op teken- en schrijfgebied. Niet meer, maar ook niet minder. Het eindoordeel kan niet anders zijn dan gereserveerd. De uitvoering is perfect, laat daar vooral geen misverstand over bestaan.

(R. Booms)

NIEUWS

NIEUWSREDAKTIE:
DONALD STROOMBERG

ALGEMEEN

KEUZE UIT STRIPS

Steeds meer scholen willen strips aanschaffen voor hun schoolbibliotheek of voor zomaar een fijn leesuurtje; er verschijnen echter zo'n 1200 albums per jaar. Welke stripverhalen voor scholen in aanmerking komen, kan een lastig probleem opleveren. Naar aanleiding van herhaaldelijk bij schoolmediatheek-diensten en openbare bibliotheken terugkerende vragen welke strips aangeschaft kunnen worden, is een lijst met stripalbums samengesteld, met de titel *Keuze uit Strips.* De lijst is in vieren opgeslitst: drie naar leeftijd (A, B en C Boeken) en één met informatieve boeken. De korte besprekingen zijn afgeleid van de aanschafinformatie.
De lijst is een aanwinst te noemen voor de dienstverlening van schoolmediatheekdiensten en openbare bibliotheken aan basisscholen en scholen voor het voorgezet onderwijs. Prijs: *f* 8,50, te bestellen bij de NBLC, Postbus 93054 te 2509 AB Den Haag, telefoon: 070-264351. Bestelnummer 13244 – ISBN-nummer 90.6262.197.5

MODERN PAPIER

In Brugge is een kunstwinkel geopend met de naam *Modern Papier,* adres: Hoogstraat 31, telefoon: 33 21 76.

STRIPWINKEL SAMMY

De Maastrichtse stripwinkel Sammy is verhuisd naar de Heggenstraat 2 te 6211 GW Maastricht. De openingstijden zijn nu: maandag van 13.00 tot 18.00 uur, zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur, en de overige dagen van 10.00 tot 18.00 uur (op donderdag koopavond). Wat ongewijzigd bleef is het telefoonnummer: 043-437027.
(HB)

VALENTINA

Een index verscheen van de *Valentina*-verhalen door Crepax, deze index poogt een uitputtend overzicht te bieden van deze verhalen. In Italië werden de verhalen 1 t/m 5 oorspronkelijk gepubliceerd onder de serienaam *Neutron,* de verhalen 6 t/m 8 en 13 t/m 15 onder de serienaam *Funny Valentine,* vanaf het negende verhaal verschenen de verhalen – met uitzondering van het bovengenoemde – onder de serienaam *Valentina.* Deze index is samengesteld door Mat Schifferstein, en kan besteld worden door overmaking van *f* 3,— op zijn girorekening 299160 t.n.v. Mat Schifferstein te Nijmegen (Nederland).

STRIPNIEUWS

Is een tweemaandelijks strip- en stripinformatieblad. *Stripnieuws* staat vol met uiteenlopende soorten strips – waaronder die van Dirk Snoodijk, Raijmond Dijkstra, Miranda Bos, Ernst van Veenendaal, Willem Ritstier, en binnenkort Studio Stoot, Igor Utrecht en de Engelsman Hunt Emerson (!), verder veel stripinformatie – vooral met betrekking tot het weekblad *Robbedoes* – en tenslotte interviews met bekende tekenaars. Losse nummers kosten *f* 3,75; een abonnement voor 6 nummers *f* 22,50 over te maken op giro 3754386 t.n.v. Stripbureau Van Tecken, Vleuten.

D&D-DISTRIBUTIE

Eind september verscheen de eerste catalogus, van dit strippostorderbedrijf. Acht pagina's vol met strips (o.a. uitgaven van Magic Strip, Casterman, Yendor, Arboris, Lombard en Dargaud), prenten en posters die zijn te bestellen. In december verschijnt een uitgebreide catalogus over strips en posters, een muziekboeken-catalogus, en een lijst met Engelse, Amerikaanse- en Franstalige stripalbums. Deze lijsten zijn op aanvraag verkrijgbaar. Inlichtingen: D&D Distributie, Postbus 142, 2110 AC Aerdenhout.

STRIPS OP POSTZEGELS

'Het kind en het stripverhaal' is dit jaar het thema van de Kinderpostzegels. De afbeeldingen zijn dan ook striptekeningen, gemaakt door Joost Swarte. 'Het kind als volwassene en de volwassene als kind' stellen de tekeningen voor. De eerste zegels worden op 14 november afgeleverd, en zijn verkrijgbaar – met de daarbij behorende velletjes – tot en met 4 januari 1985. De zegels zullen ook verkrijgbaar zijn in een mapje van vier stuks, tot en met 1 maart 1985. De waarde van de zegels samen bedraagt *f* 3,50 (frankeerwaarde plus kindertoeslag). Voor verzamelaars bestaan er MAXI-kaarten, waarop de postzegel in het groot staat afgebeeld, en er zelf ook op geplakt zit. Stripwinkel Lambiek maakt in samenwerking met Joost Swarte ook 4 kaarten (in vier kleuren), waarop de vier postzegels groot staan afgebeeld, maar dan in hun verschillende stadia van ontwerpen (van schets tot uiteindelijke tekening). Prijs per set van 4 verschillende kaarten: *f* 14,00 (exclusief de postzegels!).

SCIENCE-FICTION EN STRIPS

Is de titel van een overzicht van Nederlandstalige fantasy- en science-fiction strips, alfabetisch gerangschikt op tekenaars, voorzien van een beknopte beschrijving van hun tekenwerk, plus uiteraard hun albums. De samensteller Hans Pols heeft in dit boekje veel werk gestoken, dankzij hem is er eindelijk een overzicht verkrijgbaar van de SF-strips. Het boekje telt 54 pagina's A5-formaat, en is te bestellen door overmaking van *f* 4,30 (inclusief portokosten) op gironummer 737451, t.n.v. Penningmeeter N.C.S.F., Barkstraat 43, 1503 TL Zaandam, onder vermelding van 'SF + Strips'.

THUNDER

Is de naam van het fanclubblad van de 'Don Lawrence-Fanclub'. Inmiddels zijn er twee nummers verschenen vol informatie over Don Lawrence zelf en zijn werk. *Thunder* is te verkrijgen door lid te worden van

deze fanclub voor *f* 15,00 per jaar. U ontvangt hiervoor 5 nummers en een fantastische poster van Don Lawrence die niet in de handel verkrijgbaar is, zonder clubblad betaald u *f* 10,00 per jaar!. Inlichtingen: D.L.F., Meerstraat 5, 4826 NA Breda (Postgirorekening: 5477001), telefoon 076-710914.

'TATER DE KATER' EN 'DE BUREN'
Dit zijn de titels van van twee albumpjes, die onlangs verschenen bij Ernst van Veenendaal. *Tater de Kater* is een klein stripboekje van 16 pagina's getekend door Ernst van Veenendaal en van tekst voorzien door Marc de Boer. Het lijkt allemaal erg veel op de bekende Garfield, maar is toch leuk om te lezen, prijs: 50 cent. *De Buren* zijn 'enorm in vorm' volgens de omslag van het tweede albumpje, getekend door Tosti. Het tekenwerk is niet geweldig, maar u kunt er wel om lachen, en dat 28 pagina's lang, prijs: 100 cent. De boekjes zijn te bestellen door overmaking van het betreffende bedrag plus 60 cent portokosten per stuk, op gironummer 5056838 t.n.v. E.J. van Veenendaal Jr., Holendrechtstraat 7' te Amsterdam onder vermelding van 'Tater de Kater' en/of 'De Buren'

STRIPDOCUMENT
Deze maand verschijnt het 2e nummer van *StripDocument* (Tijdschrift voor Liefhebbers van het Beeldverhaal). In dit nummer: Het toekomstbeeld, Opnieuw: Moorcock, recensie *Corentin* en de *Wegen van het Wonderlijke*, Rork, en overzicht april-augustus. *StripDocument* is te bestellen door overmaking van *f* 4,50 op giro 3826536, t.n.v. J.N. Pols, Groenhoek 27, Driebergen.

STRIPBEURZEN
– november 1984
Antwerpse boekenbeurs van 28 oktober t/m 1 november.
Boekenbeurs niet voor strips alleen, maar wel met alle grote stripuitgevers.
Inlichtingen: Frankrijklei 93, 2000 Antwerpen, België

Amsterdamse Stripruilbeurs op 11 november.
In de Rombout Hogerbeetsstraat 104 (zijstraat van de Jan van Galen straat), entree: *f* 2,50 en tafelhuur: *f* 10,00.
Inlichtingen: 020-76 90 40 of 02990- 4 23 27

– december 1984
RECTIFICATIE:
De 'Stripdag Turnhout' vindt dit jaar NIET plaats!!, zoals abusievelijk vermeld staat in het *Stripjaarboek 1984/85*. Pas in december 1985 mogen de stripliefhebbers naar Turnhout gaan.

Het Stripschap Ledenvergadering + Ruilbeurs, half-december.
In 'De Meervaart' te Amsterdam (Osdorp)
Inlichtingen: Het Stripschap, Postbus 11335, 1001 GH Amsterdam.

– januari 1985
12e Salon International de BD van Angoulême, laatste weekeinde van januari.
Inlichtingen bij het secretariaat, 4 Boulevard Pasteur, (Postbus 233), 16007 Angoulême, Frankrijk.

Amsterdamse Stripruilbeurs op 13 januari
zie bij november 1984.

– februari 1985
Amsterdamse stripruilbeurs op 10 februari
zie bij november 1984.

– maart 1985
Amsterdamse Stripruilbeurs op 10 maart
zie bij november 1984.

Foire du livre de Bruxelles, medio maart
Boekenbeurs met veel stripuitgevers (voornamelijk Franstalig).
Inlichtingen: Internationaal Rogiercentrum, 34 rue du Progres, Brussel, België.

Salon du livre de Paris, eind maart
Boekenbeurs met veel stripuitgevers (voornamelijk Franstalig).
Inlichtingen: Salon du Livre, Grand Palais, Parijs, Frankrijk.

– april 1985
Fiera del libro per ragazzi, eerste week van april.
Kinderboekenbeurs van Bologna, waaraan uitgevers uit heel Europa deelnemen (er worden géén boeken verkocht!).
Inlichtingen: Fiera di Bologna, Bologna, Italië.

Amsterdamse Stripruilbeurs op 14 april
zie bij november 1984.

– mei 1985
Salon del Comic y la Illustracion, medio mei.
Inlichtingen: Fiera de Barcelona, Av. Ma. Christina s/m, Barcelona 4, Spanje.

Amsterdamse Stripruilbeurs op 12 mei
zie bij november 1984.

– juni 1985
2e Stripfestival, medio juni.
Inlichtingen: Kulturamt Erlangen, Marktplatz 1, D 8520 Erlangen, West-Duitsland.

– september 1985
Stripdriedaagse te Breda, 20 t/m 22 september (onder voorbehoud!).
Bijna alle stripuitgevers, en de bekende stripwinkeliers zijn weer aanwezig, natuurlijk ook de bekende ruilbeurs en veilingen etc. zijn weer van de partij.
Inlichtingen: Het Stripschap (t.a.v. Ton Schuringa), Postbus 11335, 1001 GH Amsterdam.

Convention de la B.D., eind september.
plaats: Gare de la Bastille te Parijs.
Inlichtingen: Joel Garcia, 17 rue St. Paul, 75004 Parijs, Frankrijk.

Met dank aan de samenstellers van het *Stripjaarboek 1984/85* voor bovenstaande gegevens.

VAKBLADEN

Zozo Lala nummer 17 (sept./okt.) bevat een artikel over het werk van Thom Roep aan *Douwe Dabbert* en *Van Nul tot Nu* door Fred Wald en René Smulders, verder een artikel door Hans Pols waarin hij *Axel Moonshine* belicht en een tweetal strips van Marinus van de Werf, met de titels: *De Gouden Bal...* en *De Vervelling...* Natuurlijk ontbreken de vaste-rubieken zoals de *Stripvakbladen, Prullenbak, Stripvoorspelling* en *Goed Nieuws/Slecht Nieuws* niet, om dit nummer kompleet te maken. *Zozo Lala* is in diverse stripwinkels GRATIS verkrijgbaar – een abonnement kost u *f* 15,— (6 nummers) of *f* 25,— (12 nummers). – Lange Hezelstraat 113A te 6511 CG Nijmegen.
Striprofiel nummer 51 (sept.) bevat een lang interview met Gleever (Gerard Leever) – bekend o.a. van zijn werk in de *Eppo* – door Meerten Welleman. Verder in dit nummer *Het Laatste Bericht,* de 17e aflevering, een kettinggesprek tussen Dick Briel en Bob de Moor, *Gleevers Dagboek* en – helaas – het laatste deel van *The Spirit Jam Story* door Will Eisner. De vaste rubriek *Allerlei* – waarin besprekingen van fanzines, magazines en albums – ontbreekt óók niet. Prijs: *f* 4,95 – Brilliant Starstraat 30 te 1611 DS Bovenkarspel.
In **Comics Journal** nummer 90 een uitgebreid interview met EC-/Star Wars-tekenaar Al Williamson en besprekingen van o.a. Twisted Tales, Eclipse Comics, DC New Talent Showcase en Nathaniel Dusk. In nummer 91 treffen we een aantal verslagen aan van paneldiskussies, die gehouden zijn op amerikaanse stripconventies, waarbij tekenaars en scenaristen onderling over hun vak praten. Daarnaast een tweegesprek tussen de kanonnen Gil Kane en Howard Chaykin en een interview met Harvey Kurtzmann. Verder bevat dit nummer artikelen over American Splendor, Beowulf, Ghita, het herdruktijdschrift NEMO, Jeremy Brood en Mutant World van Corben, en de serie Sword of the Atom van Kane en Strnad.
Het meer speelse **Amazing Heroes** heeft in het dubbelnummer 50 interviews met George Perez en

OKTOBER

Binet
-Fam.Suikerbuik deel 2 ƒ12,90

Edika
-Yeah ƒ12,90

Gotlib
-Lobbes deel 7 ƒ12,90

NOVEMBER

Gotlib
-Waanzin-Waanzuit deel 4 ƒ12,90

Lob/Gotlib/Alexis
-Superdupont deel 1 ƒ12,90

Te koop bij de stripspeciaalzaken en de betere boekhandel. Zoniet dan via giro 4473889 t.n.v.Uitgeverij Yendor te Rotterdam.(plus ƒ3,- voor de porto)

Marv Wolfman (New Teen Titans) en Batman scenarist Denny O'Neil. Verder een analyse van de huidskleur en burgerlijke staat van de Marvel-superhelden, waaruit blijkt dat de schurken in de comicbooks haast nooit zwart zijn!; een voorbeschouwing van de nieuwe comic-book-serie Jemm, Son of Saturn van Gene Colan, en als aardigste nieuwtje de aankondiging van een nieuwe maxi-serie (12 afleveringen) van Kane en Strnad, die volgend jaar bij DC van start gaat onder de titel: Tallus of the Wilderness Seas. Nummer 51 is gewijd aan de definitieve terugkeer van Neal Adams op de amerikaanse stripmarkt, na zijn mislukte poging Europa te veroveren (zie SS 177/178), met een eigen tijdschrift: Echo of the Future-past, en eigen comic-books: Continuity Comics. Verder gaat AH in dit nummer van start met een Top 100, zoals die enige jaren geleden verscheen in het blad The Comic Reader: Nummer 1: Secret Wars (Marvel). Eerste DC: Tales of the New Teen Titans op 6, eerste 'Alternative Press': American Flagg op 26. Nieuwtjes: Er komt een vierde Spidermantitel ter vervanging van Marvel Team-up: Web of Spiderman. De serie *Groo* van Aragones gaat van Pacific naar Marvel, en Elfquest komt binnenkort als Epic comic bij Marvel. Pacific komt met reprints van de beroemde Planet Comics van o.a. Eisner en Lou Fine. In nummer 52 wordt aandacht besteed aan de invasie van britse tekenaars in de comic-bookwereld (Bolland, Bolton, Gibbons, Neary, Windsor-Smith) en de pogingen van Dargaud om in Amerika vaste voet te krijgen. Nieuwtjes: Weer een nieuwe comic-book-uitgever: Galaxy Comics; van de eerste drie deeltjes van American Flagg maakt Howard Chaykin een bewerking tot Graphic Novel, en Kaluta's Starstruck komt als Marvel Graphic Novel uit.
In nummer 53 een index van alle superheldenteams. In de Top-100 nog steeds Secret Wars op 1, DC's New Teen Titans op 3 en van de alternatieven is Firsts Grimjack de beste op 21.

STRIPBLADEN

In *Titanic* nummer 3 start de gewaagde en door velen gevreesde strip *Ranx* (= Ranxerox – deze naam mag echter in Nederland NIET gebruikt worden) door Liberatore en Tamburini. Dit verhaal speelt zich af in New York, de avonturen die Ranx beleeft zijn bijna niet voor te stellen in het echt, één opmerking: Heren van *Titanic*, waarom is de eerste pagina van dit verhaal weggelaten? Verder start in dit nummer *Jack Palmer: De Mexicaanse zanger* door Pétillon – een geslaagde parodie op het detectivegenre met allerlei aspekten van de maatschappij. Een compleet verhaal van Toth en Abuli: *Torpedo 1936* besluiten de hoogtepunten in dit nummer. De cartoons in dit nummer komen van Peter van Straaten en Greg Lawson. Prijs: *f* 7,50 – Postbus 14711 te 1001 LE Amsterdam.
Wordt Vervolgd nummer 44 bevat Boucq's *Intimiteit* – een schitterend kort verhaal van 4 pagina's in kleur, een langer verhaal van Korkos' *Heilige Budweiser, bid voor hem,* staat ook in dit nummer 1 om de auteur wat beter te leren kennen, verder aast de Heer Marcobello op een Alfa Romeo in *De Speurtocht naar het Klavertje Vier* door Salma. Tenslotte in dit nummer – helaas – het laaste hoofdstuk van *Potscherven* door Geets en **Vanhole**. Prijs: *f* 6,50 – De Morinel 25/29 te 8251 HT Dronten.
Na een tussenpoos van zo'n twee jaar verscheen er eindelijk weer eens een nummer van Gezellig & Leuk. Nummer 6 bevat net zoveel kwaliteiten als de albums *Ouwe Troep* en *Fnirwak* van het duo Windig en De Jong. In dit nummer van hun hand twee avonturen van *Dick Bosch*. Verder werkten mee aan dit nummer: Aart Clerkx, Paul Bodoni, Mark & Luuk Smeets, Hammett, Sterrett en Barks. Prijs: *f* 5,— – Postbus 15280 te 1001 MG Amsterdam.
Het eerste nummer van *Doorzon's Komplete Karavangids* is een dikkerd van 108 pagina's geworden, gevuld met strips – zoals de inhoud omschrijft – van de Nieuwe Generatie van Striptekenaars in Nederland, waaronder: Gerrit de jager, Wim Stevenhagen, Eric Scheurs, Hein de Kort, Dick Matena en debutanten zoals Marlèn Nolta en Ramon Lopez en een aantal redaktionele pagina's met interviews, meningen en proza. De toppers in dit nummer zijn van: Gerrit de Jager met *Ronnie D. in de Bijlmer B., Hebbedinggetje* door Eric Schreurs, *Anastas – De Weg van de Krijger* door Rudolf Kahl en *Ik* door Dick Matena; deze verhalen vullen o.a. de 43 pagina's kleur in dit nummer. Kortom véél goed werk voor weinig geld, namelijk *f* 9,90 – Raamstraat 10 te 1015 SM Amsterdam.
Super Kuifje nummer 26 staat in het teken van *Ridders*. In dit nummer een onuitgegeven verhaal van *De Witte Ridder: Het Kasteel van de Angst* door L. & F. Funcken. Andere ridders in dit nummer zijn o.a.: *Robin Hoed, De Koene Ridder, Proffie, Dommel, Ivor* en *Ton en Tinneke*. Prijs: *f* 5,25 – Postbus 77 te 2040 AB Zandvoort.
Mickey Maandblad nummer 10 start met een nieuw vervolgverhaal, waarin Mickey krijgt te maken met *De Ring van Koning Midas,* verder beleeft hij het avontuur *De Vikingsteen*. Tenslotte zijn *Goofy, De Ark van Zoo* en *Leo de Beo* ook van de partij in dit nummer. Prijs: *f* 4,50 – Postbus 6003 te 2001 HA Haarlem.
MAD nummer 165 bevat o.a. *Coma-Teut* dor Mort Drucker en de *Grootste Leugens in Nederland* door Harry North. Nummer 167 start met *Mad's Sexuele Vorlichting* door de 'uitkramers' Willy Lohmann en Rob Bakker. George Woodbridge vertelt ons *Oscar nominaties voor Versieren* en *'s Neerlands Dagboek* wordt verzorgd in dit nummer door Henk Spaan en Harry Vermeegen (Pisa!). *Mad* is verkrijgbaar voor *f* 2,95 per stuk. – Postbus 77 te 5126 ZH Gilze.
Het 2e nummer van het pittige stripblad *Yèch* bevat een interview met Martin Lodewijk (o.a. Agent 327) en zijn strips: *Sunstroke,* en een kort verhaal waarin *Agent 327* voorkomt. Uitschieters in dit nummer zijn verder: *Heer Bloderick* door Jeroen de Coninck – een ridder die de vrouw van zijn dromen bevrijdt (tegelijk met deze *Yèch* verscheen het eerste album in de *Yèch*-reeks met het verhaal *De Ark van Noë,* eveneens getekend door Jeroen). *Yèch* kost u *f* 2,95 – Burg. Jansenstr. 13 te 4431 BK 's-Gravenpolder.
Coyote nummer 7 bevat een bijlage met een compleet verhaal van *Rob Robijn,* waarin hij zich bezig houdt met *Een Smerig Zaakje* getekend door Hanco Kolk (!) – dit verhaal is reeds eerder gepubliceerd in *Talent*. Verder heeft Kees de Boer *Eenzame Dorst* en is *Sweety* – door Wout Paulussen – nog steeds bezig met *De Vloek van de Hudonisteen*. Opmerkelijk door zijn kwaliteit is nog steeds *John Tarac* door Albert Survie. Prijs: *f* 3,95 – A. Verherentstraat 5 te 1961 GD Heemskerk.
Thunder, het tweede nummer van de *Don Lawrence Fanclub* bevat *De Zoon van de Jager deel 1* door Don Lawrence, en het 2e deel van het grote Don Lawrence interview. Prijs: *f* 15,— voor 6 nummers – Meerstraat 5 te 4826 NA Breda.
Uit België komt *Embryo,* het 3e nummer bevat veel werk van amateurs uit dit land. Uitschieters in dit nummer zijn: *Apocalyps* door Hilère en *Karel* door Michel. Verder treft u werk aan van o.a. Cill, Ego, Guisseppe en Cox. Het 4e nummer valt op door het *Nachtverhaal* door Michel en *Het Einde van de Weg* door Hilère en Bart Vermeulen. Verder in dit nummer wrk van o.a. Jam, Vis en Cill. Prijs: *f* 2,— per nummer – Merellaan 16 te 2350 Vosselaar te België.
Het tweede nummer van *Will Eisners Quarterly* brengt de tweede aflevering van zijn nieuwe Graphic Novel 'Life Force', een Spiritaflevering uit 1940 in kleur en een artikel over de veel te onbekende vroegere Eisner-medewerker Lou Fine, die in de veertiger jaren ook zelf prachtige strips heeft gemaakt: The Black Condor, The Ray. In Spirit 5 vier andere verhalen uit 1940, die tot nu toe niet eerder herdrukt waren.
Heavy Metal wordt momenteel hoofdzakelijk gedragen door bij ons reeds bekend Europees werk: De Jacht van Bilal, De Rail van Schuiten/Renard, Salammbo II van Druillet, en werk van Jeronaton en Caza. Verder in nummer 89 en 90 nog aardige bijdragen van Frank Thorne, John Findley en Rod Kierkegaard Jr. Beter origineel Amerikaans werk is te vinden in nummer 25 van *Epic*, zoals 'The Potty's over' van Berni Wrightson, 'Apocrypha' van John en Laura Lakey, 'Ogre and the Mayor's Daughter' van John Bolton en 'Toadswart' van Tim Conrad.
Het sinds 1952 bestaande wereldberoemde blad *MAD* bereikte dit najaar twee mijlpalen. Het oktobernummer is het 250ste nummer en de al verschenen voorjaarsspecial 1985 het 50ste speciale nummer. Tevens is dit jaar voor het eerst een extra nummer uitgebracht onder de titel MAD 84. Nummer 250 is onvermijdelijk gewijd aan Indiana Jones, met een prachtige Jack Davis-

(Advertentie)

STRIPWINKEL
OMBROSIUS

Nu ook INBINDMAPPEN voor stripbladen zoals Kuifje, Eppo, Donald Duck, Robbedoes, Tina, etc. Bij ons slechts f 8,95 per map excl portokosten
Te bestellen door het verschuldigde bedrag over te maken op postgirorekening nr. 1791745 t.n.v. stripwinkel Ombrosius te Amsterdam

Molukkenstraat 86 Amsterdam
Tel. 020 945969
Oostenburgergracht 69 Amsterdam
Tel. 020-224680

gespecialiseerd in:
* **stripweekbladen**
* **ned. en amerik. comics**
* **antiquariaat**
* **videofilms**

copyright by Marvel Comics Group a division of Cadence Industries Corporation represented by Wavery Productions the Hague All rights reserved

persiflage op de nieuwe film. Special 50 geeft herdrukmateriaal uit alle jaren vanaf 1962 onder de titel 'Book of Sillier Nonsense', met werk van o.a. Mort Drucker, Don Martin, Dave berg, Angelo Torres en Sergio Aragones.

STRIPBLADEN

CIRCUS – 75 + 75 / JULI + AUGUSTUS
De inhoud van dit klasseblad wordt gevormd door strips van 'n zeer hoog gehalte, uitgebreide informatie over jazz, popmuziek, science-fiction, films en nieuw verschenen stripalbums. Onderstaand een overzicht van de stripverhalen van beide nummers:
– *Les Tours de Bois Maury* door Hermann. Deze strip heeft veel weg van de toekomststrip Jeremiah. De tekenaar/auteur geeft een afspiegeling van het menselijke moeilijk doen in de duistere middeleeuwen. Veel pijn, geweld in de naam van de Heer, inquisitie – dit alles in de bekende dreigende decors van de misantropische tekenaar/auteur.
– *Les Sorcières de Thessalie* door Pichard. George Pichard keert terug naar zijn vroegere gegeven in Ulysse. Het oude Griekenland heeft hij bevolkt met rondborstige, geile heksjes, die slechts één taak schijnen te hebben n.l. betover de mannen door hen te pijpen en zich van alle kanten te laten neuken; kortom het is dikke pret, waarbij de hanen het op den duur uiteraard afleggen.
– *Filles de Nuit* door Teulé, is een collage-achtige strip over de vervreemding tussen de sexen.
– *Les chemins de Malefosse* van Dermaut en Bardet is een zich in de middeleeuwen afspelende strip. Gebouwen doen denken aan Schuiten en Renard.
– *Le Mercenaire* van Segrelles – de schilderachtige avonturen van de overbekende huurling. Science-fantasy van grote klasse; elke tekening is een grafisch juweel. Ook hier weer verwarring door het raadsel vrouw.
– *Les dosiers secrêt de maître Berger* van Dumas en Rivière. Klare lijn, mooie lettering, oude auto's en bovendien een spannend thrillerachtig gegeven.
– *Capitaine Tonnère. Pas de samba pour C.T.* door Legan en Beauchard. Een kolderstrip over het ruwe bolster/blanke pit politietype, dat zichzelf constant in de nesten werkt.
– *Les 7 vies de l'Epevier* door Juillard en Cothias. En ruwe, wrede strip, spelend tijdens de Hugenotenvervolging. De horigen als speelbal van de rijken. Zeer fraai getekend, maar al dat geweld hè.
– *Le Requin mon Frère* door Males. Detective in Dick Tracy-stijl. Een vleug Rip Kirby en Sam Pezzo, maar ondanks dit epigonisme een fraaie strip in – uiteraard – zwart/wit.
– *Stone* door Duvivier en Bucquoy. Klare lijn thriller; commentaar overbodig.
– *Les Capahuchos* van Marcelè (zie ook *Stripschrift* no. 185/186!). Er wordt in een dreigende sombere stijl een afschrikwekkend toekomstbeeld geschetst met een overdosis aan geweld.
– *La Terre de la Bombe* door Ramaïoli en Durand. Pulp science-fiction, bevolkt door lekker gekke humanoïden
– *Cargo – Le Coffre de box-calf* door Schetter. Prachtige getekende toekomst strip – apocalyptisch, ruige gebeurtenissen met schitterende vrouwen, die zich (te) veel laten gebruiken door de heren der schepping.
– *Eldorado* door Macedo. Magisch realistische strip spelend in Brazilië. De auteur voelt zich verbonden met het Indiaanse lot.
– *Louis la Guigne* door Dethprey en Giroud. De republiek van Weimar in opkomst. Franse troepen in Berlijn en, ja hoor, opkomend fascisme.
Circus is een volwassen blad bestemd voor dito stripgenieters. Zou Nederland naast *Wordt Vervolgd* en *Titanic* ook nog eens zoiets waardevols in huis krijgen?
Uitgave: Jean Glénat, Grenoble, Frankrijk. Verkrijgbaar voor *f* 12,50 per stuk bij de import- en stripspeciaalzaken. (R.B.)

U.S.A.-COMICS
Met ingang van dit nummer brengen wij u maandelijks een overzicht, van de comics die in de Verenigde Staten van Amerika verschijnen. De coverdatum van de hieronder te noemen comics is maart 1985. Dat wil zeggen dat deze titels zo'n één à twee maanden eerder in ons land verkrijgbaar zullen zijn!

Marvel Comics
Alpha Flight 20, *Avengers* 253, *Captain America* 303, *Conan* 168, *Daredevil* 216, *Defenders* 141, *Fantastic Four* 276, *G.I. Joe* 33, *Hulk* 305, *Indiana Jones* 27, *Iron Man* 192, *Marvel Tales* 173, *Micronauts* 6, *New Mutants* 25, *Peter Parker* 100 ($0.75), *Power Man/Iron Fist* 115, *Rom* 164, *Spider-man* 262, *Star Wars* 93 ($1.00), *Thing* 21, *Thor* 353, *X-Men* 191, *Dazzler* 36, *Power Pack* 8, *Red Sonja* 7, *Secret Wars* 11 ($0.75), *Kitty & Wolverine* 5 ($0.75), *Marvel Age* 24 ($0.35), *Conan the King* 27 ($1.00), *Savage Sword of Conan* 109 ($1.50), *Marvel Fanfare* 19 ($1.50), *Conan the Destroyer* 2 ($0.75), *Transformer* 4 ($0.75), *Doctor Who* 6 ($1.50), *G.I. Joe Yearbook* ($1.50).
Marvel Comics kosten $0.60 per stuk tenzij anders vermeld.

Epic Comics
Coyote 10, *Crash Rijan* 4, *Void Indigo* 2, *Groo the Wanderer* 1 ($0.75) *Starstruck* 1, *Swashbucklers* 1.
Epic Comics kosten $1.50 per stuk tenzij anders vemeld.

DC Comics
Action 565, *All Star Squadron* 43, *Arak* 42, *Arion* 29, *Batman* 381, *Batman & Outsiders* 19, *DC Presents* 79, *Detective* 548, *Firestorm* 33, *Flash* 343, *Green Latern* 186, *Justice League* 236, *Sgt. Rock* 398, *Superman* 405, *Swamp Thing* 34, *Tales of Legion* 321, *Tales of Teen Titans* 52, *Warlord* 91, *World's Finest* 313, *Atari Force* 15, *Blue Devil* 10, *Jemm, Son of Saturn* 7, *Star Trek* 12, *Amethyst* 3, *Jonni Thunder* 3, *Spanner's Galaxy* 4, *Superman Secret Years* 2, *Barren Earthers* 2, *Robotech Warriors* 3, *V* 1, *V* 2, *Who's Who* 1, *America vs Justice* 3, *Best of DC* 57 ($1.50), *Dr. Fate* 3 ($1.25), *GI Combat* 275, *Funny Stuff* 1, *Infinity Inc.* 12 ($1.25), *Legion of Superheroes* 8 ($1.25), *New Talent Showcase* 15, *New Teen Titans* 7 ($1.25), *Omega Men* 24 ($1.25), *Sun Devils* 9 ($1.25), *Vigilante* 16 ($1.25).
DC Comics kosten $0.75 per stuk tenzij anders vermeld.

First Comics
American Flagg 18, *Grimm Jack* 8, *Jon Sable* 22, *Mars* 12, *Starslayer* 26, *The P.I.'s* 2.
First Comics kosten $1.25 per stuk

Comico Comics
Elementals 4 ($1.50).

Eagle Comics
Judge Dredd 17 ($1.00), *Nemesis the Warlock* 7 ($1.50).

Eclipse Comics
Sabre 13, *DNAgents* 18, *Night Music* 3, *Crossfire* 8, *Aztec Aze* 8 ($1.50) per stuk, *I am Coyote Graphic Novel* ($5.95).

Archie Comics
Blue Ribbon 15, *Mighty Crusaders* 11, *Mantech Robot Warrior* 3 ($0.75 per stuk).

Harrier Comics
Conqueror 4 ($1.00)

Vortex Comics
The Post Brothers 1 ($1.50) – getekend door Matt Howarth en Lou Stathis.

Aardvark Comics
Ceberus 68, *Ms. Tree* 14 ($1.50).

Fictioneer
Comic Interview 16 ($1.95).

Fantagrafics
Amazing Heroes 60 en 61 ($1.95 per stuk), *The Comics Journal* 95 ($2.50), *Love & Rockets* 10 ($ 1,95).

Phantasy Press
Kitz 'n' Katz 1 ($1.50) – getekend door Bob Laughlin.

De prijzen zijn gemakshalve uitgedrukt in dollars. 'Normale' comics zijn doorgaans in Nederland verkrijgbaar voor *f* 2,75 per stuk; de dollar-comics kosten al gauw *f* 4,50 en de $1.50 comics gaan voor ongeveer *f* 6,50 over de toonbank.
Treft u titels niet aan bij uw 'comicshop', dan zijn ze eventueel te bestellen bij: Pep 3D-Comics, Postbus 473, 5700 AL Helmond. Voor inlichtingen hierover kunt u terecht bij Mart Michiels, telefoon: 04920-38539.

UITGEVERIJEN

PANDA

De stripcatalogus verscheen dan eindelijk deze maand, totaal 880 bladzijden en 5 cm dik, prijs *f* 49,50 of *f* 150,— voor de gebonden uitgave. Verder verschijnt rond deze tijd: Delgadito deel 4 – *'De Cirkel Geschonden'* (*f* 12,50/gekartonneerd: *f* 24,50 / luxe-gekartonneerd met een originele tekening in een oplage van 100 stuks: *f* 100,— / *f* 125,—), Kresse-Bibliofiel deel 3 – *'Per Atoomraket naar Mars'* (luxe-gebonden / *f* 45,—), Axa deel 4 en 5 – *'Vrijheid'* en *'Allemaal Beestjes'*, Miranda Blaise deel 18 en 19 – *'De Krijgsheren van Phoenix'* en *'Willie de Djinn'* (*f* 9,90 per stuk).
Tenslotte het album *'Mythen'* door Dick Matena, waarin de acht mythe-verhalen van elk 10 pagina's zijn opgenomen in kleur (luxe-gebonden / *f* 45,—). De aangekondigde portfolio van Kresse verschijnt op een nader te bepalen datum, eveneens het 12e deel van Eric de Noorman. Inlichtingen: Frederikstraat 955-959, 2514 LJ Den Haag, telefoon: 070-635950.

LOEB + W & L

In juni verscheen de 6e pocket van Snoopy *(Is zijn Eigen Baas)*, en in juli de 7e Snoopy *(Steelt de Show)*, tevens ook in deze maand de 7e Garfield-pocket *(Doet zijn Best)*. Deze pockets kosten *f* 14,50 per stuk. In september verschijnt een *'Liefde is... Scheurkalender'* en een *'Knudde-Scheurkalender'* (de prijs was nog niet bekend). In oktober verschijnt Garfield-pocket deel 8 *(Gaat op Stap)* – de film komt in het najaar op de t.v. – The Pink Panther-pocket deel 3 *(Heeft er Lol in)* en Snoopy-pocket deel 8 *(En de Rode Baron)*. (De prijs van deze pockets zal ca. *f* 14,50 per stuk zijn).

Bij *W & L* verschijnt in oktober *'Echte Katten scherpen zelf hun nagels'* en Woody Allen: *'Het Feilloos Falen van...'*, in november verschijnt *'Oerm deel 1'* door Hart (*f* 12,50 per stuk). November sluit af met *'Moord op Afstand'* door Jan Willem van de Wetering en Paul Kirchner (luxe-gebonden/ca. *f* 20,—) en Hägar deel 3 – *'De Verschrikkelijke heeft Beet'* (oblong / *f* 10,—). Inlichtingen: Willemsparkweg 142, 1071 HR Amsterdam, telefoon: 020-641378.

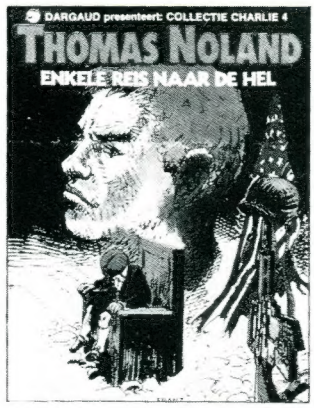

DARGAUD BENELUX

Bij deze uitgeverij kunnen we in het najaar de volgende nieuwe uitgaven verwachten: De Jolige Jungle deel 1 – *'De Morse Brigade'* door Delinx en Godard, Collectie Charlie deel 3 – *'Op Zoek naar de Tijdvogel: De Hoorn van Ramor'* door Le Tendre en Loisel, deel 4 – *'Thomas Noland: Enkele Reis naar de Hel'* door Pecqueur en Franz, en tenslotte deel 5 – *'De Hondetemmer'* door Dimitri, Collectie Pilote deel 2 – *'Kelly Green: Motief voor Moord'* door Starr en Drake, en deel 3 – *'Op Zoek naar Sir Malcolm'* door Floc'h en Riviere, Olivier Blunder deel 29 – *'De Grootste Gemene Deler'* door Greg, Ravian deel II – *'Verschijningen op Inverloch'* door Mezieres en Christin, Axel Moonshine deel 4 – *'Quelle Réalité Papa?* (Nederlandse titel was nog niet bekend), door Godard en Ribira, Ramiro deel 6 – *'Zij waren met z'n Vijven'* (titel onder voorbehoud), Lucky Luke deel 24 – *'De Daily Star'* door Morris, Fauche en Léturgie (deze laatste wordt verwacht in het 1e kwartaal van 1985). Verder verschijnt nog Garfield deel 1 – *'Prends du Poids'* door Davis en XIII deel 1 – *'Zwarte Vrijdag'*, door Vance. Deze albums kosten alle *f* 6,55 per stuk. Inlichtingen: Betapress Strip-sekretariaat, Postbus 77, 5126 ZH Gilze, telefoon: 01615-2900 / toestel 248.

NOVEDI/ALBRACHT

De nieuwe titels van Novedi in de periode september t/m december zijn: september: Farao deel 5 – *'Dossier Cobra/Anti contra Cobra'*, Gigantik deel 7 – (nog niet bekend), Buck Danny deel 42 – *'De Hellepiloten'* (deze verschijnt ook in een luxe-uitgave, in een zéér beperkte oplage, prijs: *f* 100,—. In oktober verschijnt Jeremiah deel 10 – (titel nog niet bekend) (ook gekartonneerd verkrijgbaar voor *f* 10,50). In november verschijnt Dan Cooper deel 33 – (titel nog niet bekend) en Ronnie Hansen deel 9 – *'De Eerste Vijf Minuten'*.
Bij Graton/Albracht verschijnt in november het 45e deel van Michel Vaillant (titel nog niet bekend), en bij Albracht zelf verscheen in september de *'Kuifje Verzameling'* deel 37 en 38, en in december verschijnt deel 39 en 40 van deze reeks. Met deel 40 sluit Albracht haar Kuifjeperiode af, (gekartonneerd / *f* 21,90 per stuk). Tenslotte verschijnt in november (onder voorbehoud) deel 25 van *Blueberry* door Colin Wilson (ook gekartonneerd verkrijgbaar voor *f* 10,—). Voorzover er geen prijzen zijn genoemd, kosten de albums *f* 6,55 per stuk. Inlichtingen: Albracht Lektuur Diensten, Waardsedijk 1, 3417 XJ Montfoort, telefoon 03484-2544.

ABORIS

Het vierde kwartaal brengt ons het volgende nieuws op stripgebied bij deze uitgeverij: In week 42 verschijnt Hägar deel 5 – *'De Woesteling'* door Dik Browne (pocket / *f* 5,95), in week 40 het vierde deel uit de Elfquest-epos – *'Het Lied van de Wolf'* door Wendy en Richard Pini (*f* 5,25). Week 44 brengt ons *'Smogy Boy'* een satirische detectivestrip door Goran Delić (zwart/wit / *f* 9,95), week 45: De Huurling deel 1 – *'De Helse Formule'* door Segrelles (*f* 6,55), week 47: Serie Modern deel 1 en 2 – *'British Video en andere Erotische Verhalen'* door Alex Varenne en *'Ida Mauz'* eveneens door Varenne (zwart/wit / *f* 9,95 per stuk), en tenslotte in week 49: Uit de Toonder Studio's deel 9 en 10 – *'Joris Valckenier deel 1 en 2'* door Gerrit Stapel (zwart/wit / *f* 9,50 per stuk). Inlichtingen: Arboris, Postbus 142, 2110 AC Aerdenhout, telefoon: 023-246803.

JAKE HUNT

In het juni-nummer van *Thrillers & Detectives, Onafhankelijk tijdschrift voor misdaadlectuur,* startte de strip *Jake Hunt, private eye* door Martin Lodewijk (tek.) en Jacques Post (tekst), begeleid door een interview met Lodewijk. Dit eerste (?) verhaal verschijnt in 6 afleveringen (30 platen) en zal mogelijk opgenomen worden in Rijpermans Bulldogreeks. *Thrillers & Detectives* met in dit nummer overigens ook nog een korte bijdrage van M. Daalder over Rip Kirby, kost *f* 3,75. Inlichtingen: Nic. Maesstraat 139 hs. 1071 PX Amsterdam (020-764970).

(H.B.)

AANGEBODEN:

SJORS VAN DE REBELLENCLUB

vanaf eerste nummer september 1954 t/m laatste nummer december 1965 fraai ingebonden in groene boeken 2 delen per jaargang

alsmede de volledige jaargangen 1966 – 1967 – 1968 als losse nummers

alles kwalitatief zéér goed
richtprijs circa *f* 2.500,—
tel. 03473-72968

RUIL ADV. RUIL ADV. RUIL ADV. RUIL ADV. RUIL

Gevraagd: Furore 2-6 modern. Pap 4-5-7. 01815-3466.

Aangeboden: ± 1000 superhelden classics, zeer veel Paulus de Boskabouter. Tel. 03404-59744.

Te koop: Asterix verovert Rome (verzamelalbum met 270 zelfklevende plakplaatjes), 1976 (pr.n.o.t.k.), (cat.w. *f* 100,—). P. Lücker, dr. ir. Bungestraat 31, Heerlen, tel. 045-711592.

Te koop aangeboden: diverse Vlaamse Suske en Wiske's, inklusief Rikki en Wiske en oude tekeningen van deze strips. Alle oude Lombards + alle harde kaft-Kuifjes in redelijk of in zeer goede staat. Verder alle kleine Guust Flaters + andere zeer zeldzame oude Dupuis-strips in zeer goede staat en vele andere oude strips en curiosa aangeboden. Tel. 010-129732 b.g.g. 010-148454.

---

85 SF pockets (veel oude MSF deeltjes). Alles in een keer tegen aannemelijk bod of ruilen voor oude Tom Poezen of Bommels. Ter Haar of Görz: 030-436455.

Te koop: oud materiaal (van af 1945) van o.a. Kresse, Wijn, Toonder (o.a. Revueknipsels), Piët, Matena. 038-547570.

Te koop: Robbeddoes 1500-2150, 2310-2398. Tel. 05907-2189.

STRIPWINKELGIDS

STRIPWINKEL

PIET SNOT

KORTE JANSSTRAAT 1 UTRECHT 030-318472

DE STRIPSPEURDER
Wagenstraat 130
2512 BA DEN HAAG
Tel.: 070-643005

"DE STRIP-AAP"
KUIPERSDIJK 66
7512 CJ ENSCHEDE
053-305261
STRIPSPECIAALZAAK
IN- & VERKOOP, VERHUUR
Di. t/m vr. 12.00 - 18.00 uur,
za. 11.00 - 17.00 uur, do. koopavond

Pep
Stripwinkel - Oude Aa 1 - Helmond - 49222

HAAGSE STRIPSHOP
Wagenstraat 183
2512 AW Den Haag
Tel.: 070 - 63 41 15

STRIPBOEKHANDEL
breestraat 22 delft tel. 015 126097
BUL SUPER

ROTTERDAMS GROOTSTE STRIPWINKEL & LECTUURHAL
TIJDSCHRIFTENHAL
NOORD
ZAAGMOLENDRIFT 35 t/m 41
1e MIDDELLANDSTRAAT 110
ROTTERDAM
SCIENCE FICTION
STRIPVERHALEN
geopend: dinsdags tot zaterdags
09.00 t/m 18.00 uur
vrijdagavond tot 21.00 uur

DE BEREKUIL
LIJNBAAN 118 ROTTERDAM
TEL.:010-122734

DE PRIJSBREKER IN STRIPLAND!
DUBBELMAN
Hilversum-Vaartweg 17
dag. 10-18 uur, do. tot 21 uur
035-234091 bgg. 03465-71142

EEN WINKEL VOL AVONTUUR
Stripwinkel Beo
Hopland 15 – Antwerpen
Tel. 03/233.25.36
OPEN ALLE DAGEN
VAN: 10-18 u / zondag: 10-14 u
HOPLAND 15 (BIJ VOGELTJESMARKT)

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

GUUST

In- en verkoop van stripverhalen

Torenpassage Breda, tel. 076-134153.
Geopend: maandag: 13.00-18.00 uur. Di t/m za: 11.00-18.00 uur. Donderdag tot 21.00 uur.

STRIPBOEKHANDEL DE NOORMAN

Lange Hezelstr 113a Nijmegen tel 080-226146
Koningstr 43 Arnhem tel 085-420909
Nieuwlandstr Tilburg tel 013-358319

HARA-KIRI

Goudsesingel 44
3011 KC Rotterdam
Tel.010-331710

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

Leidse Stripshop

Aalmarkt 4 Leiden
tel. 071-121802

BLUNDER

In- & Verkoop van STRIPBOEKEN

Oude Gracht 203 (hoek Haverstraat)
Utrecht - 311461

EPPO STRIP & BOEK
ANTIKWARIAAT
JOS & MARI HUDDLESTON SLATER
KLEINE BERG 33
EINDHOVEN
TEL:
040-441882

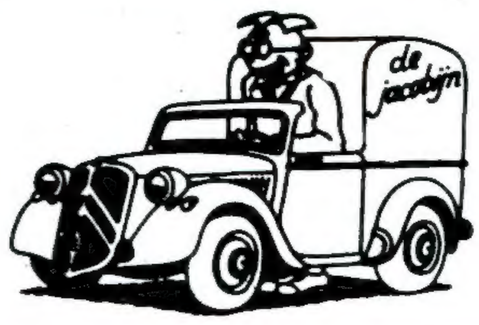

© JOOST SWARTE

JACOBIJNENSTRAAT 10
2011 TH HAARLEM
TEL. 023-320782

Antiquariaat Nillco

Strips en oude boeken

Nieuwlandstraat 25, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station

di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

STRIPWINKEL DUMPIE
Nieuwe Rijn 18; Leiden, tel. 071-126404
BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!
(meestal niet meer dan 60% van de katalogus prijs)

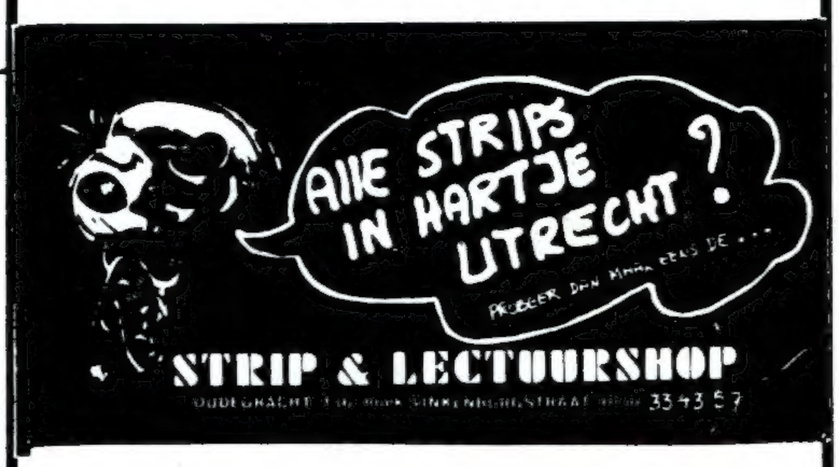

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEEUWARDEN
O/D KELDERS 10
058-130756

HARTJE SHEEK
NWE BURGSTR. 3
05150-15510

Broerenstraat 4,
Arnhem, tel. 085-431398

P.G. Hermans

STRIPWINKEL SJORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR T/M 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN TEVENS ANTIQUARIAAT.

WONDERLAND

strips en science fiction

Soembawastraat 56
1095 XD Amsterdam
020 - 94 35 62